

Handel ludźmi w Polsce

Raport za 2018 r.

Spis treści

Wprowadzenie	3
I. Polityka państw w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi	5
1.1. Podstawy prawne	5
Kodeks karny	7
Przestępstwa powiązane z handlem ludźmi.....	8
Ustawa o cudzoziemcach	8
Ustawa o pomocy społecznej	9
1.2. Krajowy Plan Działania i Zespół	10
1.3. Działania podjęte w 2018 r.	12
1.3.1 Zmiany legislacyjne.....	17
II. Organizacje systemu przeciwdziałania handlu ludźmi	18
Instytucje, narzędzia, przeciwdziałania handlu ludźmi	18
2.1. Poziom instytucjonalny	18
2.2. Poziom roboczy	21
2.3. Poziom organizacji pozarządowych.....	22
2.4. Wsparcie ofiar KCIK	24
2.5. Algorytmy oraz Krajowy Mechanizm Referencyjny.....	25
III. Handel ludźmi w 2018 r.	26
3.1. Zestawienia statystyczne.....	26
3.2. Praca przymusowa jako rosnąca forma wykorzystania w procederze handlu ludźmi	35
IV. Podsumowanie	36
Bibliografia	38

Wprowadzenie

Handel ludźmi jest poważnym przestępstwem rażąco naruszającym podstawowe prawa człowieka, którego istotą jest wykorzystanie człowieka nawet za jego zgodą, przy użyciu konkretnych metod i środków. Jest zbrodnią naruszającą niezbywalne prawo każdego człowieka do godności zagwarantowanej przez liczne porozumienia międzynarodowe, a także przez Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej. Ten przestępczy proceder jest również nazywany współczesnym niewolnictwem, ponieważ podobnie tak jak kiedyś niewolnictwo, tak dziś, ludzie, którzy są ofiarami handlu ludźmi zostają wykorzystani oraz pozbawieni praw i godności przysługującej każdemu człowiekowi. Handel ludźmi polega na mechanizmie zależności, w którym pewna osoba lub grupa osób zmusza inne osoby do wykonywania czynności za pomocą szeregu metod i środków, tj.: przemocy lub groźby bezprawnej, uprowadzenia, podstępu, wprowadzenia w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania, nadużycia stosunku zależności, wykorzystania krytycznego położenia lub stanu bezradności, udzielenia albo przyjęcia korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy osobie sprawującej opiekę lub nadzór nad inną osobą. Ofiary bardzo często są wykorzystywane w prostytucji, pornografii, pracy przymusowej czy też żebractwie, ale również w celu pozyskania komórek, tkanek lub narządów lub niewolnictwie. W Polsce w ostatnich latach obserwuje się znaczny wzrost wykorzystywania osób do pracy przymusowej. Ofiarami tej formy handlu ludźmi stają się głównie mężczyźni pracujący w przemyśle budowlanym, rolnictwie, gastronomii oraz innych pokrewnych gałęziach gospodarki. Ofiarą handlu ludźmi może się stać każdy. Handlarze zajmujący się werbowaniem osób bazują zazwyczaj na trudnej sytuacji rodzinnej, materialnej czy też niepełnosprawności danej osoby. Handlarze są bezlitośni, werbują bowiem nie tylko kobiety i mężczyzn, ale także i dzieci. Co roku ofiarami handlu ludźmi zostają miliony ludzi na świecie. Niestety, duża liczba ofiar nie zgłasza się do organów ścigania i nie zgłasza tego, że została wykorzystana w procederze handlu ludźmi. Osoby wykorzystane bardzo często boją się konsekwencji ze strony organów sądowniczych, jednakże bardziej obawiają się przyznania się do bycia wykorzystanym i przedstawienia się w świetle człowieka naiwnego i niezaradnego życiowo. Ofiary handlu ludźmi obawiają się przede wszystkim tego, że jeżeli się przyznają i zgłoszą sprawę do organów ścigania, to wtedy ich oprawcy znajdą ich i zrobią im lub ich rodzinom krzywdę. Dlatego tak naprawdę wciąż nie ma dokładnych danych na temat liczby wykorzystanych ofiar.

Różnorodność form wykorzystania, transgraniczność, zróżnicowanie stosowanych przez sprawców środków przemocy, trudne, nieraz sprzeczne emocje ofiar, a także niejednolity odbiór społeczny procederu w zależności od regionu świata – wszystko to czyni z handlu ludźmi wyzwanie dla społeczności międzynarodowej oraz organów władzy i ścigania. Ponadto, handel ludźmi jest przestępstwem ściśle związanym z ruchami migracyjnymi, jest więc zjawiskiem niezwykle dynamicznym, dotyczącym całego świata i wynika przede wszystkim z istnienia problemów i różnic natury społecznej, ekonomicznej czy kulturowej. Podejmując próbę oceny skali i przyszłych trendów tego zjawiska, można spodziewać się w regionach napięć politycznych, kryzysów gospodarczych i militarnych (kraje pochodzenia ofiar), ale także w regionach względnego spokoju i równowagi gospodarczej (kraje docelowe). W dużym uproszczeniu można uznać, że regiony docelowe to państwa Europy Zachodniej i Północnej, pozostałe części Europy (tj. państwa Europy Wschodniej, Środkowej

i Południowej) to regiony tranzytowe, zaś krajami pochodzenia są przede wszystkim państwa Azji i Afryki. W efekcie handel ludźmi to przestępstwo bardzo trudne do wykrycia i udowodnienia.

Polska z uwagi na swoje położenie geograficzne jest jednocześnie krajem pochodzenia, krajem tranzytowym oraz krajem docelowym dla ofiar handlu ludźmi. Obywatele polscy, zarówno kobiety jak i mężczyźni, na terenie naszego kraju są werbowani, a następnie wykorzystywani do pracy przymusowej, prostytucji, żebractwa, kradzieży lub wyłudzenia świadczeń oraz kredytów za granicą. Przez Polskę również często odbywa się transfer osób, które mają zostać wykorzystane w tym procederze. Najczęściej są to osoby z Ukrainy, Białorusi, Wietnamu czy Filipin do państw takich jak Niemcy, Wielka Brytania, Szwecja, Francja, Hiszpania. Polska jest także państwem docelowym, do którego przybywają ludzie (głównie ze Wschodu tj. Ukraina, Białoruś, Wietnam) w nadziei na poprawę swojego bytu.

Niniejszy Raport MSWiA jest próbą opisu tego skomplikowanego zjawiska oraz metod przeciwdziałania, które zostały podjęte przez polskie służby i współpracujące z nimi organizacje pozarządowe w 2018 roku.

I. Polityka państw w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi

1.1. Podstawy prawne

Prawo międzynarodowe



Polska jest jednym z wielu państw, które aktywnie przeciwdziałają procederowi handlu ludźmi, ponadto zapewnia również opiekę i wsparcie dla osób, którzy padły ofiarą tego procederu. Polska jest stroną wielu regulacji prawa międzynarodowego, w tym następujących:

[Konwencja Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi](#)

[Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar](#)

[Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw](#)

[Dyrektywa Rady 2004/81/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie dokumentu pobytowego wydawanego obywatelom państw trzecich, którzy są ofiarami handlu ludźmi lub wcześniej byli przedmiotem działań ułatwiających nielegalną imigrację, którzy współpracują z właściwymi organami](#)

[Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne NZ](#)

[Protokół przeciwko przemytowi migrantów drogą lądową, morską i powietrzną uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych](#)

[Konwencja NZ w sprawie zwalczania handlu ludźmi i eksploatacji prostytucji](#)

[Konwencja Nr 182 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotycząca zakazu i natychmiastowych działań na rzecz najgorszych form pracy dzieci](#)

[Konwencja Nr 105 Międzynarodowej Organizacji Pracy o zniesieniu pracy przymusowej](#)

W Polsce, obowiązuje szereg międzynarodowych aktów prawnych, które dotyczą społecznych aspektów praw człowieka, zobowiązują do zwrócenia szczególnej uwagi w kontekście społecznej odpowiedzialności biznesu, m.in.: Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych, Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych (które składają się na tzw. Kartę Praw Człowieka).

Europejska Karta Społeczna

W Europejskiej Karcie Społecznej zostały zawarte zagadnienia dotyczące praw m.in. do: pracy (odpowiednich warunków – bezpieczeństwo i higiena pracy), sprawiedliwego wynagrodzenia, szkoleń, organizowania się, rokowań zbiorowych, pomocy i ochrony dla pracowników migrujących i ich rodzin, zapewnieniu osobom niepełnosprawnym fizycznie lub umysłowo szkoleń zawodowych, a także rehabilitacji oraz readaptacji zawodowej i społecznej.

Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych

W Międzynarodowym Pakcie Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych został zawarty zbiór praw, z których tak samo mogą korzystać kobiety i mężczyźni, m.in. prawo do: pracy, korzystania ze sprawiedliwych i korzystnych warunków pracy, tworzenia i przystępowania do związków zawodowych, opieki nad matkami w okresie przed i po urodzeniu dziecka, ochrony dzieci przed wyzyskiem ekonomicznym i społecznym, wolności od głodu, nauki.

Konwencja o prawach dziecka

W Konwencji o Prawach dziecka zostały zawarte prawa, które mają na celu zapewnienie dzieciom szczególnej troski, wsparcia i pomocy, tak, aby mogły się one rozwijać prawidłowo i w przyszłości były przystosowane do funkcjonowania w społeczeństwie. Najważniejsze zapisy w Konwencji stanowią: zwalczanie nielegalnego transferu dzieci oraz ich nielegalnego wywozu za granicę, zakaz arbitralnej lub bezprawnej ingerencji w sferę życia prywatnego, rodzinnego lub domowego, w korespondencję, ochrona dziecka przed wszelkimi formami przemocy fizycznej bądź psychicznej, krzywdy lub zaniedbania bądź złego traktowania lub wyzysku, zapewnienie dziecku niepełnosprawnemu psychicznie lub fizycznie pełni normalnego życia w warunkach gwarantujących mu godność. Ponadto dzieciom przysługują prawa do: nauki, wypoczynku i czasu wolnego, a także ochrony przed wyzyskiem ekonomicznym, przed wykonywaniem pracy, która może być niebezpieczna lub też może kolidować

z kształceniem dziecka, bądź może być szkodliwa dla zdrowia dziecka lub jego rozwoju fizycznego, umysłowego, duchowego, moralnego lub społecznego

Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych

W Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych zostały zawarte prawa mające na celu popieranie, ochronę oraz korzystanie ze wszystkich praw człowieka i wolności zgodnie z poszanowaniem ich godności, m.in. do: dostępności, wolności i bezpieczeństwa osobistego, wolności od wykorzystywania, przemocy i nadużyć, ochrony integralności osobistej, mobilność, wolności wypowiedzenia się i wyrażania opinii oraz dostępu do informacji, pracy i zatrudnienia, odpowiednich warunków życia i ochrony socjalnej.

Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności

W Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności zostały zawarte prawa i wolności przysługujące każdemu człowiekowi. Najważniejszymi prawami i wolnościami są: prawo do życia,

zakaz stosowania tortur, niewolnictwa i pracy przymusowej, prawo do rzetelnego procesu sądowego, prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, wolność myśli, sumienia i wyznania, wolność wyrażania opinii, wolność zgromadzania się i zrzeszania się, prawo do skutecznego środka odwoławczego, zakaz dyskryminacji, ochrona własności, zakaz pozbawiania wolności za długi oraz zakaz ponownego sądzenia lub karania.

Prawo krajowe

Oprócz zobowiązań międzynarodowych Polska wypracowała szereg regulacji prawa krajowego związanego z przeciwdziałaniem procederowi handlu ludźmi. Polskimi podstawami prawnymi do walki ze zjawiskiem handlu ludźmi są:

Kodeks karny

Pojęcie handlu ludźmi zostało uregulowane w postaci wieloelementowej definicji, na którą obligatoryjnie składają się trzy części: sposób działania sprawców, zastosowane przez nich środki i metody oraz cel – wykorzystanie człowieka.

Zgodnie z art. 115 §22 kodeksu karnego (dalej: kk):

„Handlem ludźmi jest werbowanie, transport, dostarczanie, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osoby z zastosowaniem:

1. przemocy lub groźby bezprawnej;
2. uprowadzenia;
3. podstępu;
4. wprowadzenia w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania;
5. nadużycia stosunku zależności, wykorzystania krytycznego położenia lub stanu bezradności;
6. udzielenia albo przyjęcia korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy osobie sprawującej opiekę lub nadzór nad inną osobą;

- w celu jej wykorzystania, nawet za jej zgodą, w szczególności w prostytucji, pornografii lub innych formach seksualnego wykorzystania, w pracy lub usługach o charakterze przymusowym, w żebractwie, w niewolnictwie lub innych formach wykorzystania poniżających godność człowieka lub w celu pozyskania komórek, tkanek lub narządów wbrew przepisom ustawy.

Jeżeli zachowanie sprawcy dotyczy małoletniego, stanowi ono handel ludźmi, nawet gdy nie zostały użyte metody lub środki wymienione w pkt 1 - 6”.

Ostatni akapit przytoczonej regulacji prawnej odnosi się natomiast wyłącznie do sytuacji, gdy pokrzywdzonym jest dziecko. Przyjmując konieczność zapewnienia szczególnej ochrony małoletnim ofiarom, ustawodawca ograniczył kwalifikację prawną czynu sprawcy wyłącznie do celu jego działania. W ten sposób w przypadku małoletnich pokrzywdzonych drugi element definicji (dotyczący metod i środków) nie musi być ujawniony, aby dany czyn został zakwalifikowany jako handel ludźmi.

W Polsce, zgodnie z art. 189a kodeksu karnego:

§ 1 Kto dopuszcza się handlu ludźmi, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 2 Kto czyni przygotowania do popełnienia przestępstwa określonego w § 1, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

W świetle art. 189a § 1 kk handel ludźmi jest zagrożony karą pozbawienia wolności nie niższą niż 3 lata, co oznacza, że jest zbrodnią. Górną granicą ustawowego zagrożenia jest pozbawienie wolności do 15 lat. Z uwagi na wysoki stopień społecznej szkodliwości ustawodawca wprowadził również karalność formy stadialnej tj. przygotowania do popełnienia przestępstwa handlu ludźmi (art. 189a § 2 kk).

Przestępstwa powiązane z handlem ludźmi:

Do innych przestępstw uregulowanych w Kodeksie karnym, często związanych z procedrem handlu ludźmi można zaliczyć:

- **pozbawienie wolności (art. 189 kk)**
Ten, kto pozbawia człowieka wolności, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5, natomiast jeśli pozbawienie wolności odbywało się przez okres dłuższy niż 7 dni, to w takim przypadku sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. Ponadto, jeżeli pozbawienie wolności trwało dłużej niż 7 dni dotyczy osoby nieporadnej ze względu na jej wiek, stan psychiczny lub fizyczny, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12. Natomiast, jeżeli pozbawienie wolności łączyło się ze szczególnym udrczeniem, sprawca podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3
- **zmuszenie (art. 191 § 1 kk)**
Ten, kto stosuje przemoc wobec osoby lub groźbę bezprawną w celu zmuszenia innej osoby do określonego działania, zaniechania lub znoszenia, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3
- **zmuszanie do prostytucji (art. 203 kk)**
Ten, kto przemocą, groźbą bezprawną, podstępem lub wykorzystując stosunek zależności lub krytyczne położenie, doprowadza inną osobę do uprawiania prostytucji, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.
- **stręczycielstwo i sutenerstwo (art. 204 kk)**
Ten, kto w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, nakłania inną osobę do uprawiania prostytucji lub jej to ułatwia, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Takiej samej karze podlega ten, kto czerpie korzyści majątkowe z uprawiania prostytucji przez inną osobę. Jeżeli natomiast osoba taka jest małoletnim, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Ustawa o cudzoziemcach

Aktem prawnym zapewniającym poszanowanie prawa m.in. zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi jest ustawa o cudzoziemcach z dnia 12 grudnia 2013 roku.

Ustawa o cudzoziemcach (dalej: uoc) zawiera reguły dotyczące wjazdu, przejazdu, pobytu, a także wjazdu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. W ustawie została określona procedura postępowania i organy, które są właściwe w tych sprawach. Wskazuje się w niej m.in. że:

- cudzoziemcowi, w stosunku do którego istnieje domniemanie, że jest ofiarą handlu ludźmi w rozumieniu art. 115 § 22 kk, wydaje się zaświadczenie potwierdzające istnienie tego domniemania. [art. 170 uoc];
- pobyt cudzoziemca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, w stosunku do którego istnieje domniemanie, że jest ofiarą handlu ludźmi uważa się za legalny przez okres ważności wydanego mu zaświadczenia, o którym mowa w art. 170 uoc. Pobyt cudzoziemca, któremu wydano zaświadczenie przestaje się uważać za legalny z chwilą odnotowania przez ministra

właściwego do spraw wewnętrznych we właściwym rejestrze informacji o tym, że cudzoziemiec: aktywnie, dobrowolnie i z własnej inicjatywy ponownie nawiązał kontakt z osobami podejrzanymi o popełnienie przestępstwa handlu ludźmi (art. 189a § 1 kk), lub przekroczył lub usiłował przekroczyć granicę wbrew przepisom prawa.

- zaświadczenie, które jest wydawane przez organ właściwy do prowadzenia postępowania w sprawie o przestępstwo handlu ludźmi (art. 189a § 1kk), jest ważne przez okres 3 miesięcy od dnia jego wydania, a w przypadku małoletniego cudzoziemca – przez okres 4 miesięcy od dnia jego wydania [art. 172 uoc];
- zezwolenie na pobyt czasowy cudzoziemcowi, który jest ofiarą handlu ludźmi, udzielane jest po spełnieniu łącznie następujących warunków: przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; podjął współpracę z organem właściwym do prowadzenia postępowania w sprawie o przestępstwo handlu ludźmi (art. 189a § 1 kk), a w przypadku małoletniego cudzoziemca – otrzymał status pokrzywdzonego w postępowaniu w sprawie o przestępstwo handlu ludźmi (art. 189a § 1 kk) oraz zerwał kontakty z osobami podejrzanymi o popełnienie przestępstwa handlu ludźmi (art. 189a § 1 kk). [art. 176 uoc];
- minimalny okres ważności zezwolenia na pobyt czasowy wynosi 6 miesięcy [art. 177 uoc];
- zezwolenia na pobyt stały udziela się cudzoziemcowi na czas nieoznaczony, na jego wniosek, jeżeli: jest ofiarą handlu ludźmi w rozumieniu art. 115 § 22 kk i: przebywał na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej bezpośrednio przed złożeniem wniosku o udzielenie mu zezwolenia na pobyt stały przez okres nie krótszy niż 1 rok na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy dla ofiar handlu ludźmi, współpracował z organami ścigania w postępowaniu karnym w sprawie o przestępstwo handlu ludźmi (art. 189a § 1 kk), ma uzasadnione obawy przed powrotem do państwa pochodzenia [art. 195 ust. 1 pkt 5 uoc].

Ustawa o pomocy społecznej

Kolejną ustawą, która zapewnia ochronę i posiada odpowiednie narzędzia, aby zaspokoić podstawowe potrzeby polskich i cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi jest ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (dalej: ups).

Najważniejsze zapisy ustawy dot. zagadnienia handlu ludźmi stanowią, że:

- cudzoziemcowi przysługuje prawo do świadczeń w formie interwencji kryzysowej, schronienia, posiłku, niezbędnego ubrania oraz zasiłku celowego [art. 5a ups];
- pomoc społeczna jest udzielana osobom i rodzinom z powodu potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi [art. 7 pkt 7a ups];
- do zadań wojewody należy koordynowanie, w ramach systemu pomocy społecznej, działań w zakresie zapobiegania handlowi ludźmi oraz wsparcia udzielanego ofiarom handlu ludźmi [art. 22 pkt 15 ups];

1.2. Krajowy Plan Działania i Zespół

Krajowy Plan Działania

Krajowy Plan Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi (KPD) jest podstawowym dokumentem dotyczącym funkcjonowania systemu zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi w Polsce. Krajowy Plan jest rządowym dokumentem, przyjmowanym przez Radę Ministrów, zobowiązującym jego adresatów do wykonania określonych zadań w zakresie zwalczania handlu ludźmi. Adresatami KPD są poszczególne jednostki administracji centralnej, oraz inne instytucje i organizacje pozarządowe dobrowolnie zaangażowane w działania przeciwko handlowi ludźmi w Polsce. Zadania przewidziane w KPD finansowane są z budżetu państwa.

Pierwszy tego typu dokument (Krajowy Program Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi na lata 2003-2004) został przyjęty przez Radę Ministrów 16 września 2003 r. W 2013 roku wydłużono okres obowiązywania KPD z dwóch do trzech lat.

Zespół do Spraw Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi

13 grudnia 2018r. odbyło się ostatnie posiedzenie międzyresortowego Zespołu do Spraw Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi. Zgodnie z Zarządzeniem nr 199 Prezesa Rady Ministrów z dnia 14 listopada 2018r. w sprawie zniesienia niektórych organów pomocniczych Rady Ministrów i Prezesa Rady Ministrów na podstawie art. 12 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów (Dz. U. z 2012 r. poz. 392, z 2015 r. poz. 1064 oraz z 2018 r. poz. 1669) Zespół do Spraw Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi został zniesiony. W związku z powyższym mając na uwadze konieczność dalszego przeciwdziałania handlowi ludźmi Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji rozpoczęło prace nad utworzeniem wewnątrzresortowego Zespołu Doradczego do Spraw Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi, który będzie kontynuował zadania zniesionego Zespołu, w szczególności prace m.in. nad Krajowym Planem Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2019 – 2021. Mając na uwadze, iż obecny Plan Działań kończy się w 2018 r., na ostatnim posiedzeniu Zespołu został przedstawiony projekt nowego KPD na lata 2019-2021, a także plany dotyczące przyszłych działań i funkcjonowania systemu przeciwdziałania handlowi ludźmi w Polsce. Niezmiennie istotnym zadaniem warunkującym sprawne funkcjonowanie systemu przeciwdziałania handlowi ludźmi pozostaje ustawiczne zwiększanie świadomości społeczeństwa na temat aktualnych zagrożeń wynikających z wykorzystywania osób do handlu ludźmi. Wspierane będą działania mające na celu wzmacnianie współpracy organów ścigania (Policji, Straży Granicznej i Prokuratury) oraz innych uczestników systemu przeciwdziałania i zwalczania handlu ludźmi. W niniejszym Planie ważną rolę odgrywają także działania nakierowane na podnoszenie kwalifikacji i kompetencji wszystkich uczestników systemu, którzy są właściwi i odpowiedzialni zarówno za ściganie przestępstwa handlu ludźmi, jak i identyfikację oraz wspieranie jego ofiar.

Najważniejszymi zadaniami do zrealizowania umieszczonymi w nowym KPD będą przede wszystkim:

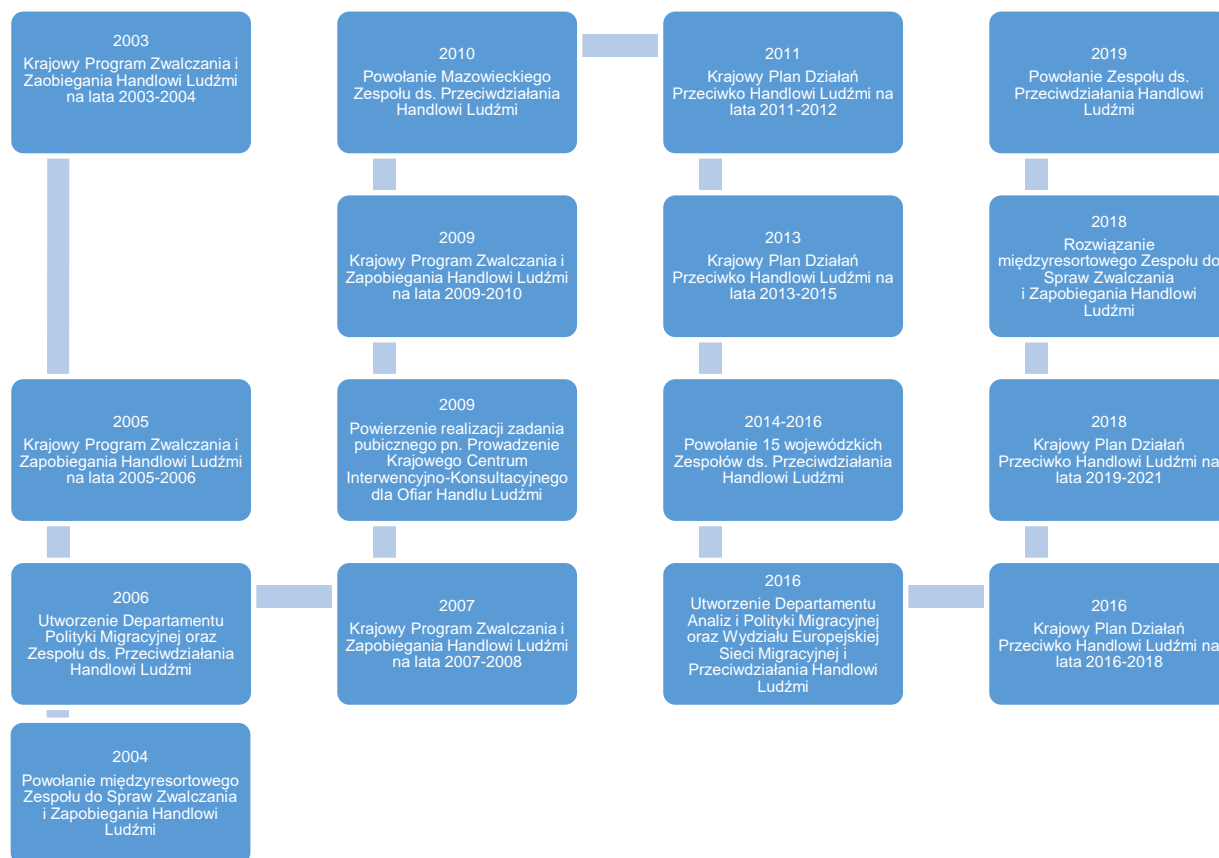
- wzmocnienie roli wojewódzkich Zespołów do Spraw Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi, opracowanie rozwiązań prawnych związanych z zapewnieniem ubezpieczenia zdrowotnego dla ofiar i ofiar-świadków handlu ludźmi;
- kontynuacja kompleksowego zabezpieczenia potrzeb ofiar i ofiar-świadków handlu ludźmi;
- opracowanie Programu wsparcia i ochrony małoletnich ofiar handlu ludźmi;
- organizacja konferencji w ramach projektu z Radą Państw Morza Bałtyckiego pn. Wprowadzenie zharmonizowanych ram operacyjnych w regionie Morza Bałtyckiego;
- opracowanie Międzynarodowego Mechanizmu Referencyjnego dla członków Rady Państw Morza Bałtyckiego w ramach projektu pn. Wprowadzenie zharmonizowanych ram operacyjnych w regionie Morza Bałtyckiego;
- opracowanie podręcznika dla organów wymiaru sprawiedliwości oraz organów ścigania, a także innych organów zaangażowanych w zwalczanie handlu ludźmi, w zakresie dotyczącym postępowania w sprawach o handel ludźmi;
- specjalistyczne szkolenia dla pracowników pomocy społecznej, pracowników zajmujących się legalizacją pobytu, kadry ośrodków interwencji kryzysowej, operatorów linii numeru 112, pracowników urzędów pracy (doradców zawodowych i pośredników pracy) oraz szkoleń dla członków Wojewódzkich Zespołów do Spraw Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi oraz innych zainteresowanych służb w zakresie identyfikacji ofiar handlu ludźmi, interwencji kryzysowej oraz zasad współdziałania z innymi instytucjami;
- szkolenia dla inspektorów pracy nt. zjawiska handlu ludźmi do pracy przymusowej.

W KPD uwzględniono również zmiany legislacyjne zaproponowane przez Ministerstwo Rodziny Pracy i Polityki Społecznej dotyczące nowelizacji ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych Państwa w zakresie opłacania składek na ubezpieczenie zdrowotne dla polskich i cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi, oraz nowelizacji ustawy z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin w zakresie udzielania świadczeń pomocy społecznej dla osób, o których mowa w ustawie, wraz z opłacaniem składki na ubezpieczenie zdrowotne.

Nowy KPD został przyjęty w trybie obiegowym w dniu 12 grudnia 2018r., natomiast dalsze konsultacje i prace nad KPD będą podjęte przez nowy Zespół.

Zespół do spraw Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji został powołany przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, zarządzeniem nr 6 z dnia 15 lutego 2019 r. Zespół przejmie zadania związane z: oceną realizacji programów mających na celu zwalczanie i zapobieganie handlowi ludźmi; inicjowaniem podejmowanych działań zmierzających do zwalczania i zapobiegania handlowi ludźmi; oraz przygotowywaniem projektów Krajowych Planów Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi, monitorowaniem wykonalności zaplanowanych zadań oraz opracowywanie corocznych sprawozdań z wykonania Krajowego Planu Działań. W skład nowego Zespołu do spraw Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi wejdą przedstawiciele

administracji rządowej oraz wyspecjalizowane organizacje pozarządowe posiadające doświadczenie w sprawach związanych z handlem ludźmi.



Graf 1. 16 lat przeciwdziałania handlowi ludźmi w Polsce. Opracowanie własne DAiPM.

1.3. Działania podjęte w 2018 r.

Celem przeciwdziałania przestępstwu handlu ludźmi **MSWiA** aktywnie uczestniczy w zdarzeniach na arenie międzynarodowej oraz prowadzi szereg działań w ramach współpracy z zagranicznymi partnerami. Ważnymi podkreślenia są poniższe działania w ramach współpracy międzynarodowej realizowane w 2018 r.:

- MSWiA wzięło udział w trzech edycjach projektu prowadzonego we współpracy z Ambasadą Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, polską Policją, Strażą Graniczną, Fundacją La Strada, Armią Zbawienia oraz przy wsparciu urzędów miast, w których odbyła się kampania, tj. Radom, Toruń oraz Włocławek. Kampania polegała na zorganizowaniu pogadarek w czerwonym, dwupiętrowym autobusie londyńskim, a jej celem było podnoszenie świadomości społecznej oraz ochrona potencjalnych ofiar przed różnymi formami wykorzystywania składającymi się na współczesne niewolnictwo - handel ludźmi. Jest to zagrożenie, które występuje zarówno w Polsce jak i w sytuacjach, gdy ktoś decyduje

się na wyjazd do innego kraju, np. w poszukiwaniu zatrudnienia. W ramach akcji zorganizowane zostały także warsztaty dla pracowników służb, które zajmują się pomocą osobom szczególnie narażonym na wymienione wyżej zagrożenia (pracownicy urzędu pracy, pomocy społecznej, itp.).

- Współpraca międzynarodowa polegała także na organizacji w grudniu 2018 r. II regionalnej konferencji pt. „Zwalczanie przestępstw związanych z handlem ludźmi i pracą przymusową”. Udział w niej wzięli przedstawiciele z Polski, Wielkiej Brytanii, Litwy oraz Ukrainy. Konferencja składała się z dwóch części: wystąpień ekspertów z instytucji zajmujących się walką z przestępstwami związanymi z handlem ludźmi i pracą przymusową, a także wsparcia ofiar tych przestępstw.
- Współpraca międzynarodowa w ramach Komisji Europejskiej – w 2018 r. przedstawiciele MSWiA wzięli udział w spotkaniu nieformalnej unijnej Sieci Krajowych Sprawozdawców i Mechanizmów Ekwiwalentnych (EU Network of National Rapporteurs or Equivalent Mechanism on Trafficking in Human Beings). Unia Europejska, celem wsparcia realizacji skutecznej implementacji przepisów dyrektywy dot. handlu ludźmi, ustanowiła w 2009 r. powyższą grupę nieformalnych sprawozdawców, a w grudniu 2010 r. powołany został Koordynator UE ds. Handlu Ludźmi, którego rolą jest koordynacja i zapewnianie spójności działań instytucji i agencji UE, Państw Członkowskich oraz podmiotów międzynarodowych, a także opracowywanie nowych rozwiązań w obszarze zwalczania handlu ludźmi. Spotkania odbywają się dwa razy w roku; na każdym obecny jest przedstawiciel Polski.
- Polska uczestniczyła również w pracach Rady Państw Morza Bałtyckiego na forum Grupy Zadaniowej ds. Handlu Ludźmi. Przeciwdziałanie handlowi ludźmi jest jednym z priorytetów Rady Państw Morza Bałtyckiego i dlatego w celu wzmocnienia współpracy Państw Członkowskich i wzmocnienia działań na rzecz poprawy ochrony i wsparcia ofiar oraz rozwijania środków legislacyjnych utworzono ww. grupę zadaniową. Przedstawiciel MSWiA bierze udział w spotkaniach odbywających się min. trzy razy w roku.
- Ponadto, w 2018 r. Polska wsparła inicjatywę Rady Państw Morza Bałtyckiego przyłączając się do projektu pn. „Wprowadzenie zharmonizowanych ram operacyjnych w regionie Morza Bałtyckiego”. Jego celem jest wzmocnienie i rozszerzenie sieci współpracy w zakresie zwalczania handlu ludźmi poprzez nawiązanie bezpośrednich kontaktów z głównymi krajami pochodzenia ofiar handlu ludźmi - Bułgarią, Rumunią i Ukrainą. Zostanie opracowany również ponadnarodowy system opieki nad ofiarami dla profesjonalistów pracujących w regionie Morza Bałtyckiego i poza nim, aby zapewnić odpowiednie narzędzia, które umożliwią skuteczną pomoc ofiarom. W ramach projektu opracowany zostanie podręcznik i glosariusz dla dziennikarzy, celem większego wyeksponowania kwestii handlu ludźmi. Projekt jest finansowany przez szwedzkie Ministerstwo Spraw Społecznych i Instytut Szwedzki (SI).
- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji koordynuje przekazywanie informacji na temat wdrażania przez Polskę *Konwencji Rady Europy w sprawie działań przeciwko Handlowi Ludźmi* w ramach rund ewaluacyjnych realizowanych cyklicznie przez Grupę Ekspertów do spraw Działań Przeciwko Handlowi Ludźmi (GRETA). Polska realizuje i na bieżąco wdraża wszystkie zalecenia. W wyniku 2 rundy ewaluacji GRETA, w dniu 9 lutego 2018 roku przyjęła rekomendacje dla Polski. Jednymi z rekomendacji są:
 - Polska powinna zagwarantować skuteczny dostęp do publicznej opieki zdrowotnej dla wszystkich ofiar handlu ludźmi, niezależnie od ich statusu pobytowego; zgodnie z art. 12 Konwencji (ust. 120);

- władze polskie powinny kontynuować starania na rzecz podnoszenia świadomości o handlu ludźmi i zaplanować dalsze działania w tym obszarze, przy uwzględnieniu efektów poprzednich działań. W tym celu niezależne opracowania ewaluacyjne powinny zostać włączone jako integralna część przyszłych projektów podnoszących świadomość (ust. 60);
- polskie władze powinny opracować system, który rejestrowałby wnioski dotyczące roszczeń odszkodowawczych dla ofiar handlu ludźmi, jak również informacje o odszkodowaniach, jakie zostały przyznane ofiarom handlu ludźmi (ust. 157);
- polskie władze powinny rozważyć uznanie za przestępstwo korzystanie z usług ofiar wykorzystywanych seksualnie lub wyzyskiwanych jako pracownicy z wiedzą, że dana osoba jest ofiarą handlu ludźmi (ust. 169);
- Polska powinna kontynuować zacieśnianie współpracy ze społeczeństwem obywatelskim i budować partnerstwa strategiczne z szeregiem podmiotów społeczeństwa obywatelskiego, w tym związkami zawodowymi i środowiskami akademickimi (ust. 207).

Na zlecenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w 2018 r. realizowane było przez organizacje pozarządowe zadanie publiczne pn. Prowadzenie Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla ofiar handlu ludźmi. Analogiczne zadanie jest realizowane również w 2019 r.

Celem zadania jest zabezpieczenie potrzeb ofiar handlu ludźmi – obywateli polskich, obywateli Unii Europejskiej i obywateli państw trzecich bez względu na obywatelstwo, wiek i płeć (ze szczególnym uwzględnieniem cudzoziemców, którzy otrzymali zaświadczenie, o którym mowa w art. 170 ustawy o cudzoziemcach oraz cudzoziemców, którzy przebywają w Polsce na podstawie zezwolenia, o którym mowa w art. 176 ustawy o cudzoziemcach lub ubiegają się o wydanie takiego zezwolenia) oraz osobom zagrożonym procederem. Zadanie obejmuje następujące działania:

- całodobowe prowadzenie telefonu zaufania dla ofiar i świadków handlu ludźmi oraz prowadzenie telefonicznego poradnictwa prewencyjnego dla przypadków indywidualnych (między innymi: udzielanie informacji dla ofiar i świadków na temat ich praw i obowiązków; udzielanie informacji na temat dostępnej pomocy, świadczenie poradnictwa prewencyjnego, w szczególności przedwyjazdowego);
- zapewnienie podstawowych potrzeb życiowych, interwencja kryzysowa oraz pomoc w reintegracji (m. in. ocena potrzeb ofiar handlu ludźmi; zapewnienie ubrań, środków higienicznych, żywienia, podstawowej opieki medycznej; asystowanie ofierze podczas kontaktu z organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości; indywidualna praca z ofiarą; wsparcie psychologiczne; pomoc tłumacza; transport ofiary na terenie kraju; pomoc przy organizacji legalizacji pobytu; konsultacje prawne; zapewnienie uczestnictwa ofiar handlu ludźmi w kursach zawodowych i kursach języka polskiego zgodnie ze stwierdzonymi potrzebami);
- zapewnienie bezpiecznego zakwaterowania dla ofiar handlu ludźmi bez względu na obywatelstwo, wiek i płeć;
- konsultacje dla instytucji państwowych i samorządowych w zakresie pracy z ofiarami handlu ludźmi, w tym dla instytucji/podmiotów świadczących pomoc ofiarom.

Zadaniem w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi, a w szczególności pracą przymusową zajmuje się również **Państwowa Inspekcja Pracy**, która została włączona do grupy instytucji i organizacji realizujących zadania służące przeciwdziałaniu temu zjawisku. W ramach realizowanych zadań kontrolno-nadzorczych, w szczególności podczas kontroli legalności zatrudnienia oraz powierzania i wykonywania pracy przez cudzoziemców, inspektorzy pracy sprawdzają, czy praca w kontrolowanym

zakładzie pracy nie nosi znamion pracy przymusowej, którą charakteryzuje przejście nad pracownikiem kontroli, w wyniku czego dochodzi do naruszenia praw człowieka. W ocenie i identyfikacji ewentualnych ofiar handlu ludźmi, w szczególności do pracy przymusowej służą wskaźniki, tj. okoliczności podjęcia i wykonywania pracy, których występowanie może świadczyć o tym, że pracobiorca jest ofiarą tego typu przestępstwa (opracowane zarówno przez MOP, jak i MSWiA). Instrumentem służącym wzmocnieniu możliwości reagowania inspektorów pracy na nielegalne zatrudnianie cudzoziemców i zagrożenie zjawiskiem handlu ludźmi było podpisanie w 2008, a następnie w 2015 r. porozumienia między Komendantem Głównym Straży Granicznej a Głównym Inspektorem Pracy. Na jego podstawie możliwa jest przede wszystkim współpraca w zakresie podejmowania wspólnych kontroli przez funkcjonariuszy Straży Granicznej i inspektorów pracy oraz wymiana informacji o naruszeniu przepisów dotyczących cudzoziemców, w tym o przypadkach ich nielegalnego zatrudnienia. Skutecznemu zwalczaniu przestępstwa handlu ludźmi do pracy przymusowej służą także mechanizmy współpracy i wymiany informacji pomiędzy jednostkami państwowej inspekcji pracy i prokuratury – zarówno na poziomie centralnym jak i na szczeblu terenowym, także oparte na zawartym w 2014 r. porozumieniu. Podniesieniu kwalifikacji kadry inspektorskiej zaangażowanej w działania dotyczące tej problematyki służą szkolenia doskonalące, realizowane w Ośrodku Szkolenia Państwowej Inspekcji Pracy we Wrocławiu. Istotnym narzędziem w zapobieganiu handlowi ludźmi do pracy przymusowej i przypadkom łamania praw pracowniczych wobec cudzoziemców jest procedura rozpatrywania skarg przez organy PIP. Skargi, z których treści wynika konieczność podjęcia natychmiastowego działania, są badane w pierwszej kolejności.

Państwowa Inspekcja Pracy w 2018 roku podjęła szereg działań oraz szkoleń dotyczących problematyki handlu ludźmi, m.in.:

- W Ośrodku Szkoleń Specjalistycznych Straży Granicznej w Lubaniu w dniach 26-27 marca 2018 r. odbyło się spotkanie koordynatorów do spraw legalności zatrudnienia Straży Granicznej i Państwowej Inspekcji Pracy, gdzie omawiano m.in. zagadnienia dotyczące kontroli legalności zatrudnienia i wykonywania pracy przez cudzoziemców, założenia kampanii informacyjnej PIP pn. „Pracuję legalnie!”, adresowanej m.in. do obywateli Ukrainy podejmujących pracę w Polsce oraz zatrudniających ich pracodawców, a także sytuację migracyjną na terytorium RP w latach 2015-2017, ze szczególnym uwzględnieniem cudzoziemców na polskim rynku pracy oraz wyzwania na rok 2018 r.
- W Ośrodku Szkolenia Państwowej Inspekcji Pracy im. Prof. Jana Rosnera we Wrocławiu w dniach 2-3 lipca 2018 r. odbyło się szkolenie dla pracowników PIP w zakresie problematyki zapobiegania i zwalczania handlu ludźmi, w tym do pracy przymusowej. Uczestniczyli w nim nadinspektorzy pracy i inspektorzy pracy oraz pracownicy merytoryczni Głównego Inspektoratu Pracy.
- Jak co roku Państwowa Inspekcja Pracy współpracowała z organami, instytucjami i organizacjami w sprawach dotyczących handlu ludźmi do pracy przymusowej realizowanej na poziomie lokalnym w ramach działalności Zespołów Wojewódzkich ds. Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi.

Wśród najważniejszych **działań podejmowanych na poziomie lokalnym** w roku 2018 należy zaznaczyć m.in.:

- stworzenie przez wojewódzkie zespoły ds. przeciwdziałania handlowi ludźmi, na stronach urzędów wojewódzkich, serwisów informacyjnych, poświęconych zjawisku handlu ludźmi oraz pracom zespołów¹
- przeprowadzenie spotkań i warsztatów skierowanych do osób bezrobotnych

W 2018 roku w wielu województwach zostały zorganizowane warsztaty i szkolenia dla młodzieży i studentów oraz osób bezrobotnych, które były poświęcone poszukiwaniu pracy za granicą, bezpiecznym wyjazdom do pracy, sytuacji na rynkach pracy oraz warunkom życia i pracy w krajach UE.

- organizowanie tematycznych konferencji

W wielu województwach w 2018 roku z inicjatyw podejmowanych przez różne podmioty organizowano konferencje dotyczące m.in. tematyki cudzoziemców poszukujących pracy. Przez cały 2018 rok, ze szczególnym uwzględnieniem okresu przedwakacyjnego oraz Europejskiego Dnia Przeciwko Handlowi Ludźmi prowadzone były zajęcia dla młodzieży szkolnej (gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, szkół ponadlicealnych, zakładów doskonalenia zawodowego, ośrodków szkolno-wychowawczych), realizowane przez wychowawców, pedagogów szkolnych oraz katechetów.

Na szczeblach regionalnych były realizowane systematyczne spotkania z młodzieżą szkolną w zakresie edukacji społecznej dotyczące zagrożenia jakim jest handel ludźmi. W ich trakcie omawiano sposoby działania sprawców, formy werbowania ofiar, a także możliwości jakie daje współpraca z wieloma organizacjami pozarządowymi w zakresie wsparcia dla osób poszkodowanych i ich rodzin. Bardzo precyzyjnie omawiano możliwość współpracy z Policją, zarówno w obszarze przeciwdziałania jak i zwalczania tego typu przestępstw.

- projekty profilaktyczne – przykłady

W województwie wielkopolskim w dniach 10 – 11 kwietnia 2018 r. Fundacja Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu „La Strada” zorganizowała międzynarodowe seminarium w ramach projektu „Rights at Work” (RAW), którego Polska jest krajem partnerskim. Głównym celem projektu RAW jest propagowanie podstawowych praw pracowniczych Międzynarodowej Organizacji Pracy oraz podejmowanie inicjatyw na rzecz zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczanie zjawisk niewolniczych wśród pracowników migracyjnych.

¹Przykłady serwisów informacyjnych utworzonych przez Wojewódzkie zespoły ds. przeciwdziałania handlowi ludźmi, na stronach urzędów wojewódzkich: www.handelludzmi.slask.eu, <http://www.kielce.uw.gov.pl/pl/urzed/politykaspoleczna/przeciwdzialaniehandlo/10813,Przeciwdzialanie-handlowi-ludzmi.html>, http://muw.pl/default.aspx?page=handel_ludzmi.

Na terenie działania Komendy Powiatowej Policji w Słupcy (woj. Wielkopolskie) realizowany był projekt profilaktyczny pod nazwą „Jesteś Europejczykiem nie niewolnikiem”. Projekt skierowano uczniom szkół wyjeżdżających na praktyki zawodowe, a podstawowym jego celem zwiększenie świadomości oraz wiedzy młodzieży w zakresie przeciwdziałania handlowi ludźmi oraz sposobów jak uchronić się przed staniem się ofiarą. W ramach projektu odbyły się szkolenia i wykłady na temat problematyki handlu ludźmi.

W województwie warmińsko-mazurskim, Komendy Miejskiej Policji w Olsztynie w 2018 r. kontynuowała realizację autorskiego projektu dofinansowanego w 2015 r. przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji pod nazwą „Nie tylko dzieci dają się nabrać”. Zgodnie z założeniami, funkcjonariusze podczas spotkań edukacyjnych z młodzieżą szkolną, studentami, osobami bezrobotnymi, a także poprzez spotkania ze społeczeństwem, przestrzegali przed niebezpieczeństwami związanymi z pochopnym podjęciem decyzji o wyjeździe za granicę. Podczas działań kolportowane były materiały edukacyjno-informacyjne (broszury, ulotki, plakaty). Celem projektu było przede wszystkim zwrócenie uwagi młodych ludzi na zagrożenia wynikające z podejmowania dorywczej pracy za granicą; wyposażenie w wiedzę dotyczącą procedury handlu ludźmi oraz wskazówki gdzie i jak szukać pomocy, jeśli ktoś stanie się ofiarą tego procederu, a także ograniczenie przestępstw związanych z wyzyskiem i zmuszaniem do niewolniczej pracy obywateli naszego kraju. Dodatkowo na stronie internetowej KMP Olsztyn, zamieszczane były porady dla osób planujących wyjazd do pracy za granicą, a także materiały edukacyjne opracowane przez olsztyńską Policję.

1.3.1 Zmiany legislacyjne

1. Wprowadzenie nowych rozwiązań prawnych, dotyczących wsparcia dla ofiar handlu ludźmi – cudzoziemców

W ramach prac nad projektem ustawy o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw, mającej na celu przede wszystkim wdrożenie do polskiego porządku prawnego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/66/UE z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie warunków wjazdu i pobytu obywateli państw trzecich w ramach przeniesienia wewnątrz przedsiębiorstwa (Dz. Urz. UE L 157 z 27.5.2014 r., str. 1), przewidziano modyfikację przepisów dotyczących cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi poprzez :

- rozszerzenie katalogu okoliczności powodujących, że pobyt cudzoziemca na podstawie zaświadczenia potwierdzającego istnienie domniemania, że jest ofiarą handlu ludźmi w rozumieniu art. 115 § 22 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku – Kodeks karny przestaje uważać się za legalny, w związku z przekroczeniem lub usiłowaniu przekroczenia granicy wbrew przepisom prawa, oraz związane z tą zmianą uzupełnienie przepisu określającego zawartość rejestru wydanych cudzoziemcom zaświadczeń, o których mowa w art. 170 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 roku o cudzoziemcach (art. 171 ust. 2 w/w ustawy),
- wprowadzenie możliwości udzielenia zezwolenia na pobyt czasowy małoletniemu cudzoziemcowi, który otrzymał status pokrzywdzonego w postępowaniu w sprawie o przestępstwo handlu ludźmi, o którym mowa w art. 189a § 1 Kodeksu karnego, niezależnie,

czy podjął on współpracę z organem właściwym do prowadzenia postępowania w sprawie o to przestępstwo (art. 176 pkt 2 w/w ustawy),

- rezygnację z konieczności potwierdzania przez prokuratora prowadzącego postępowanie w sprawie o przestępstwo handlu ludźmi, że cudzoziemiec ma uzasadnione obawy przed powrotem do państwa pochodzenia, jako jednego z warunków udzielania cudzoziemcowi zezwolenia na pobyt stały, na podstawie art. 195 ust. 1 pkt 5 ustawy o cudzoziemcach. Okoliczność ta będzie ustalana przez organ administracji właściwy w sprawie udzielenia zezwolenia na pobyt stały.

Przedmiotowa ustawa o zmianie ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw została uchwalona dnia 24 listopada 2017 r. i opublikowana w Dzienniku Ustaw z 2018 r. pod pozycją 107. Ustawa weszła w życie z dniem 12 lutego 2018 r.

2. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 2 lutego 2018 r. w sprawie wniosku o udzielenie cudzoziemcowi zezwolenia na pobyt czasowy
3. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 lutego 2018 r. w sprawie wysokości środków finansowych, jakie musi posiadać cudzoziemiec podejmujący lub kontynuujący studia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej
4. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 lutego 2018 r. w sprawie wysokości środków finansowych, jakie będzie musiał posiadać cudzoziemiec, który zamierza na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej podjąć lub kontynuować naukę
5. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 lutego 2018 r. w sprawie wysokości środków finansowych, jakie musi posiadać cudzoziemiec prowadzący na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej badania naukowe lub prace rozwojowe
6. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 6 lutego 2018 r. w sprawie wiz dla cudzoziemców.

II. Organizacje systemu przeciwdziałania handlu ludźmi

Instytucje, narzędzia, przeciwdziałania handlu ludźmi

2.1. Poziom instytucjonalny

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji



Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych
i Administracji

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, a w jego ramach Departament Analiz i Polityki Migracyjnej (DAiPM), jest głównym koordynatorem polityki państwowej wobec handlu ludźmi. W ramach

Departamentu działa utworzony w 2016 roku Wydział ds. Europejskiej Sieci Migracyjnej i Przeciwdziałania Handlu Ludźmi. Wydział jest odpowiedzialny za:

- obsługę prac międzyresortowego Zespołu do Spraw Zwalczenia i Zapobiegania Handlowi Ludźmi, jak również Grupy Roboczej i grup eksperckich,
- monitorowanie prac związanych z realizacją krajowych planów działań przeciwko handlowi ludźmi,
- proponowanie zadań w kolejnych edycjach krajowych planów działań,
- koordynację procesu gromadzenia analiz, informacji i danych statystycznych nt. zjawiska handlu ludźmi,
- prowadzenie współpracy międzynarodowej w zakresie handlu ludźmi,
- nadzór nad wykonywaniem zadań przez Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla ofiar handlu ludźmi (KCIK)²,

Departament Analiz i Polityki Migracyjnej będzie odpowiedzialny za obsługę merytoryczną i organizacyjno-techniczną nowego Zespołu do Spraw Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi.

Urząd do Spraw Cudzoziemców



Urząd pełni istotną rolę w zakresie wstępnej identyfikacji potencjalnych ofiar handlu ludźmi wśród cudzoziemców, ubiegających się o ochronę międzynarodową w Polsce. W ramach prowadzonych postępowań o nadanie statusu uchodźcy, pracownicy

Urzędu mogą uzyskiwać informacje wskazujące, że cudzoziemiec padł ofiarą handlu ludźmi. Ponadto, w Departamencie Postępowań Uchodźczych jest wskazany nieetatowy koordynator ds. handlu ludźmi, odpowiedzialny za koordynację działań oraz właściwy przepływ informacji.

Policja



Do działań w zakresie zwalczania handlu ludźmi decyzją Komendanta Głównego Policji z dnia 22 stycznia 2014 r. powołany został Wydział do Walki z Handlem Ludźmi Biura Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji. Do zadań Wydziału należy przede wszystkim zwalczanie przestępczości związanej z handlem ludźmi, pedofilią i pornografią dziecięcą. W zakresie swych zadań Wydział do Walki z Handlem Ludźmi współpracuje z organami

sprawiedliwości, administracji publicznej i kontroli państwowej, organizacjami pozarządowymi, społecznymi i instytucjami użyteczności publicznej. Ponadto, Wydział realizuje działania o charakterze międzynarodowym poprzez współpracę operacyjną i śledczą z organami ścigania innych państw.

² Obecna nazwa obowiązuje od 2016 roku.

Wydział do Walki z Handlem Ludźmi nadzoruje i koordynuje prace Zespołów do Walki z Handlem Ludźmi powołanych na podstawie Zarządzenia KGP³ w Wydziałach Kryminalnych w Komendach Wojewódzkich Policji oraz koordynatorów w Wydziałach Prewencyjnych. Policyjne Wojewódzkie Zespoły do walki z Handlem Ludźmi mają za zadanie stosowanie rozwiązań przyjętych w Algorytmie postępowania funkcjonariuszy organów ścigania w przypadku ujawnienia przestępstwa handlu ludźmi, prowadzenie rozpoznania, monitorowanie potencjalnych miejsc przestępstw handlu ludźmi oraz uczestniczenie w międzynarodowych operacjach i szkoleniach związanych ze zwalczaniem procederu.

Straż Graniczna



Straż Graniczna pełni szczególną funkcję w zakresie walki z handlem ludźmi w odniesieniu do cudzoziemców. To funkcjonariusze Straży Granicznej bardzo często mają pierwszy kontakt z ofiarami tego przestępstwa, co za tym idzie, często dokonują identyfikacji ofiar. Jak wszystkie opisane instytucje, Straż Graniczna uczestniczy w wykonywaniu krajowych planów działań przeciwko handlowi ludźmi. W 2008 r. powołany został w Komendzie Głównej Straży Granicznej Zespół ds. stałego monitoringu i koordynacji działań Straży Granicznej w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępstwa handlu ludźmi. Jednostka ta ma za zadanie koordynowanie realizacji przedsięwzięć, wynikających z realizacji Krajowego Planu, koordynowanie działań SG w zakresie zwalczania i zapobiegania handlu ludźmi z uwzględnieniem potrzeb szkoleniowych, przeprowadzanie monitoringu i analizy przypadków ujawniania ofiar oraz współpracę z innymi organami właściwymi w zakresie zwalczania tego przestępstwa. Ponadto, od 2009 r. w strukturach Zarządu Operacyjno-Śledczego KGSG działa Sekcja ds. Nielegalnej Migracji i Handlu Ludźmi, która odpowiada m.in.: za koordynację i nadzór nad działaniami podejmowanymi przez Straż Graniczną w zakresie zwalczania handlu ludźmi. W każdym z oddziałów Straży Granicznej w wydziale operacyjno-śledczym powołano nieetatowego koordynatora do spraw zwalczania handlu ludźmi, odpowiedzialnego za koordynację i współpracę pomiędzy właściwymi komórkami organizacyjnymi Straży Granicznej, Policji oraz innymi instytucjami zaangażowanymi w zwalczanie tego procederu.

Prokuratura



**PROKURATURA
KRAJOWA**

Za walkę z handlem ludźmi w Prokuraturze Krajowej odpowiedzialny jest Departament do Spraw Przystępczości Zorganizowanej i Korupcji. Jednostka ta koordynuje działania Prokuratury w zakresie ścigania handlu ludźmi. Wyznaczony jest

³ Zarządzenie Nr 14 Komendanta Głównego Policji z dnia 10 czerwca 2015 r. w sprawie niektórych zadań wykonywanych przez Policję w zakresie rozpoznawania, zapobiegania i wykrywania przestępstwa handlu ludźmi oraz innych czynów zabronionych z nim związanych.

specjalny prokurator-koordynator ds. handlu ludźmi. Od 2007 r. w byłych Prokuraturach Apelacyjnych a obecnie w każdej z Prokuratur Regionalnych oraz Prokuratur Okręgowych wyznaczeni są prokuratorzy pełniący funkcję konsultantów w zakresie handlu ludźmi. W 2014 roku zostały skierowane do użytku dla prokuratorów prowadzących sprawy dotyczące handlu ludźmi *Wskazówki dotyczące prowadzenia postępowań w sprawach handlu ludźmi*.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej



Ministerstwo Rodziny,
Pracy i Polityki Społecznej

Resort odgrywa kluczową rolę w zakresie wsparcia i ochrony ofiar handlu ludźmi. W ramach pomocy społecznej przewidziana jest możliwość udzielenia interwencji kryzysowej bezpośrednio z uwagi na potrzebę ochrony ofiar. W 2014 roku MRPiPS przyjęło opracowane przez grupę ekspercką ds. wsparcia ofiar handlu ludźmi *Standardy bezpiecznego schronienia dla ofiar handlu ludźmi* i przekazało je jako materiał pomocniczy dla kadry pomocy społecznej prowadzącej ośrodki interwencji kryzysowej oraz punkty interwencji kryzysowych. MRPiPS prowadzi od 2008 r. coroczny cykl szkoleń dla personelu jednostek organizacyjnych pomocy społecznej nt. wsparcia ofiar handlu ludźmi, w tym również na temat zasad i współpracy ośrodków interwencji kryzysowej z Krajowym Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnym.

Państwowa Inspekcja Pracy



Kontroluje legalność zatrudnienia cudzoziemców w Polsce. W zakresie kontroli współpracuje ze Strażą Graniczną, wojewodami, powiatowymi urzędami pracy oraz z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych. W 2007 roku Inspekcja uzyskała kompetencje do m.in. kontroli legalności zatrudnienia cudzoziemców. Krokiem mającym na celu wzmocnienie możliwości reagowania inspektorów pracy na nielegalne zatrudnianie cudzoziemców i zagrożenie zjawiskiem handlu ludźmi było podpisanie w roku 2008 porozumienia między Komendantem KGSG a Głównym Inspektorem Pracy. Na jego podstawie możliwa jest współpraca w zakresie podejmowania wspólnych kontroli. Dzięki współpracy, przypadki handlu ludźmi, zidentyfikowane przez inspektorów pracy, są przedmiotem śledstw prowadzonych przez właściwe organy ścigania. W 2015 roku zostało zawarte nowe Porozumienie Głównego Inspektora Pracy i Komendanta Głównego Straży Granicznej w sprawie zasad współdziałania (zastępujące Porozumienie z 2008 roku). Kontynuowano model współpracy ze Strażą Graniczną zmierzający do przejęcia w przyszłości przez tę formację zadań dotyczących kontroli legalności zatrudnienia cudzoziemców. Współpraca PIP i SG nie opiera się już w największym stopniu na wspólnych kontrolach, ale na wymianie doświadczeń, dobrych praktyk oraz interpretacji przepisów. Obie instytucje prowadzą większość kontroli samodzielnie.

2.2. Poziom roboczy

Grupa ekspercka Międzyresortowego Zespołu ds. Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi

W 2018 r. odbyły się trzy spotkania grupy eksperckiej ds. wsparcia ofiar międzyresortowego Zespołu ds. Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi. Pierwsze posiedzenie miało miejsce w dniu 29 stycznia, drugie 26 marca, trzecie 30 maja. Spotkania te odbyły się z udziałem przedstawicieli:

MSWiA, KGP, KGSG, PK oraz organizacji pozarządowych, prowadzących Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne - Fundacji La Strada i Stowarzyszenia „Po MOC”.

W trakcie spotkań omawiano strategiczne przedsięwzięcia wynikające z KPD, analizowano funkcjonowanie systemu przeciwdziałania handlowi ludźmi w Polsce oraz konsultowano się w sprawach dotyczących ujawnionych przypadków handlu ludźmi.

Zespoły wojewódzkie do spraw przeciwdziałania handlowi ludźmi

W skład Zespołów wojewódzkich wchodzi przedstawiciele różnych instytucji publicznych, organów ścigania i organizacji pozarządowych na szczeblu regionalnym. Udział przedstawicieli poszczególnych instytucji uzależniony jest od decyzji wojewody. W pracach dotychczas powołanych zespołów udział biorą, przede wszystkim, przedstawiciele urzędów wojewódzkich, Policji, Straży Granicznej, prokuratur, inspekcji pracy, urzędów pracy, samorządów, kuratoriów oświaty i placówek oświatowych oraz organizacji pozarządowych.

Przedstawiciele instytucji, uczestniczących w pracach zespołów regionalnych zwiększą efektywność swoich działań poprzez bieżącą wymianę informacji oraz koordynację wszelkich podejmowanych przedsięwzięć, w tym o charakterze prewencyjnym.

2.3. Poziom organizacji pozarządowych

Organizacje pozarządowe pełnią funkcję wspierającą organy i instytucje państwowe w działaniach na rzecz zwalczania handlu ludźmi, pomocy ofiarom i edukowaniu społeczeństwa.

Ogólnopolska Sieć Organizacji Pozarządowych Przeciwko Handlowi Ludźmi



Organizacje pozarządowe zaangażowane w zwalczanie handlu ludźmi skupiają się Ogólnopolskiej Sieci Organizacji Pozarządowych Przeciwko Handlowi Ludźmi, która powstała w lipcu 2014 roku w ramach realizacji projektu finansowanego ze środków Funduszu Norweskiego. Głównym zamierzeniem Sieci jest utworzenie wysokospecjalistycznej sieci organizacji przeciwdziałających handlowi ludźmi w celu poprawy jakości i efektywności ich pracy, profesjonalizacji działań oraz wzmocnienia potencjału, tak by w efekcie mogły być partnerem instytucji publicznych i organów ścigania we wspólnych działaniach, mających na celu zapobieganie handlowi ludźmi oraz wsparcie ofiar tego przestępstwa. W ramach działań Sieci znajduje się m.in. wzmocnienie wojewódzkich zespołów ds. przeciwdziałania handlowi ludźmi, opracowanie standardów świadczenia usług dla ofiar handlu ludźmi, w szczególności zachowania bezpieczeństwa i prywatności oraz szacunku dla wyborów ofiar, a także zorganizowanie serii warsztatów z tematyki handlu ludźmi dla organizacji pozarządowych.

Organizacje pozarządowe zajmujące się problematyką handlu ludźmi

Fundacja Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu La Strada



Celem powstałej w 1996 r. Fundacji jest działanie na rzecz poszanowania praw człowieka, zwalczanie handlu ludźmi, niewolnictwa i pracy przymusowej oraz przeciwdziałanie eksploatacji prostytutki, a także przestępstwem przeciwko wolności i zdrowiu jednostki. Fundacja od początku swojego istnienia działa aktywnie na rzecz pomocy ofiarom. W 2018 r. Fundacja La Strada wygrała konkurs MSWiA na prowadzenie Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla Ofiar Handlu Ludźmi, zapewniając wyspecjalizowaną kadrę i schronisko dla pokrzywdzonych w Warszawie.

Stowarzyszenie Po-MOC dla Kobiet i Dzieci im. Marii Niepokalanej



Po MOC

Stowarzyszenie

Misją działającego od 1998 r. Stowarzyszenia jest kompleksowa pomoc kobietom w sytuacji kryzysowej poprzez: zapewnienie bezpiecznego schronienia, towarzyszenie w procesie rozwoju osobistego, działania profilaktyczne i edukacyjne w zakresie przemocy, handlu ludźmi i przymuszonej prostytutki. Głównym celem Stowarzyszenia jest pomoc kobietom i ich dzieciom zagrożonym lub dotkniętym przemocą seksualną, fizyczną i psychiczną, ofiarom handlu kobietami oraz ich rodzinom. Stowarzyszenie jest zaangażowane w funkcjonowanie KCIK, w ramach którego prowadzi w Katowicach schronisko dla pokrzywdzonych kobiet i ich dzieci.

Centrum Pomocy Prawnej im. Haliny Nieć



Pozarządowa organizacja pożytku publicznego założona w 2002 roku w Krakowie.. CPPHN działa na rzecz ochrony praw człowieka, przede wszystkim świadcząc bezpłatną pomoc prawną osobom z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym i dyskryminacją, w tym osobom ubogim, ofiarom przemocy domowej, cudzoziemcom i uchodźcom, prowadzi monitoringi przestrzegania standardów praw człowieka, podejmuje interwencje prawne i działalność rzeczniczą oraz realizuje projekty badawcze i edukacyjne. Centrum podejmuje także działania mające na celu przeciwdziałanie handlowi ludźmi, w tym dzieciom, poprzez organizowanie kampanii społecznych oraz udzielanie wsparcia prawnego ofiarom. Centrum publikuje także cykliczne raporty dotyczące handlu ludźmi w Polsce, w których oprócz analizy skali i obrazu zjawiska, jest oceniany także system pomocy ofiarom przestępstwa.

Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę



Działająca od 1991 roku Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę (dawniej Fundacja Dzieci Niczyje) wspiera dzieci i ich rodziny niosąc pomoc w sytuacjach krzywdzenia. W jej placówkach pomoc psychologiczną i prawną mogą znaleźć dzieci, które doświadczyły krzywdzenia (przemocy fizycznej, przemocy psychicznej, wykorzystywania seksualnego, zaniedbania, cyberprzemocy) oraz ich rodziny. Oferowane jest również

wsparcie rodzicom małych dzieci w wieku 0-6 lat, którzy z różnych względów nie są przygotowani do świadomej, bezpiecznej opieki i wychowania swoich dzieci. Celem Fundacji jest wspieranie dzieci w przezwyciężeniu traum, jakie niosą za sobą doświadczenia krzywdy. Fundacja aktywnie współpracuje z Policją, w kwestii zwalczania przestępstw związanych z wykorzystywaniem seksualnym dzieci. Fundacja prowadzi Telefon Zaufania dla Dzieci i Młodzieży 116 111, jest inicjatorem strony internetowej stopseksurystyce.fdds.pl, gdzie można zgłaszać przypadki wystąpienia przestępstw wykorzystywania seksualnego dzieci bezpośrednio do Policji.

Itaka – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych



Założona w 1999 r. organizacja pozarządowa zajmuje się problemem zaginięć w Polsce. Jest organizacją pożytku publicznego. Itaka odnajduje zaginionych, pomaga ich rodzinom, przeciwdziała zaginięciom. Prowadzi internetową bazę danych osób zaginionych, całodobową linię wsparcia dla zaginionych i ich rodzin oraz Telefon w Sprawie Zaginionego Dziecka. Wszelką pomoc Itaka świadczy

bezpłatnie. Itaka współpracuje z Komendą Główną Policji i jest organizacją członkowską Federacji Missing Children Europe.

Lista powyższych organizacji pozarządowych nie jest pełna. Pomoc ofiarom handlu ludźmi udziela kilkadziesiąt podmiotów m.in. Caritas, Polski Czerwony Krzyż, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta i wiele innych organizacji, fundacji oraz stowarzyszeń, świadczących różne formy wsparcia dla osób poszkodowanych, w tym także dla pokrzywdzonych przestępstwem handlu ludźmi.

2.4. Wsparcie ofiar KCIK

Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla polskich i cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi



Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla Ofiar Handlu Ludźmi jest realizowanym od 2009 roku, finansowanym przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, zadaniem publicznym, skierowanym do polskich i cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi. Co roku MSWiA ogłasza otwarty konkurs na prowadzenie KCIK. W 2018 r, Centrum było prowadzone przez Fundację Przeciwko Handlowi Ludźmi i Niewolnictwu La Strada oraz Stowarzyszenie Po-MOC dla Kobiet i Dzieci im. Marii Niepokalanej. W ramach KCIK funkcjonuje skierowany do cudzoziemców Program Wsparcia i Ochrony Ofiary/Świadka Handlu Ludźmi.

KCIK zostało powołane po to, aby pomagać ofiarom handlu ludźmi w Polsce. W ramach jego zadań mieści się identyfikacja ofiar handlu ludźmi, interwencja, poradnictwo prewencyjne, konsultacje dla instytucji i organizacji oraz prowadzenie specjalistycznego schroniska dla ofiar. Pracownicy KCIK udzielają porad nie tylko ofiarom handlu ludźmi, ale także ich bliskim, organizacjom i instytucjom, osobom zagrożonym handlem ludźmi.

Kluczowa w udzielaniu pomocy ofiarom handlu ludźmi jest ich wstępna identyfikacja, którą w większości przypadków przeprowadzają organy ścigania. Po identyfikacji ofiary następuje konieczność zapewnienia jej bezpieczeństwa, odizolowania od sprawców i umieszczenia w bezpiecznym miejscu. To najważniejszy cel działania KCIK: kompleksowa pomoc ofiarom procederu, która jest udzielana przez organizacje pozarządowe. Osoba objęta pomocą może liczyć na pełne wsparcie: zakwaterowanie, opiekę medyczną i psychologiczną, konsultacje prawne.

2.5. Algorytmy oraz Krajowy Mechanizm Referencyjny

Algorytm postępowania funkcjonariuszy organów ścigania w przypadku ujawnienia przestępstwa handlu ludźmi

Ściganie przestępczości handlu ludźmi jest procesem złożonym, co związane jest z faktem, iż w większości przypadków mamy do czynienia z jednej strony z działaniem zorganizowanych grup przestępczych o międzynarodowym składzie, wykorzystujących całe spektrum działań charakterystycznych dla tego typu przestępczości (przemoc fizyczna i psychiczna, zastraszanie, szantaż, pozbawienie wolności, groźby), z drugiej zaś z pokrzywdzonymi, zazwyczaj kobietami i dziećmi. Nierzadko funkcjonariusze organów ścigania stykając się z potencjalnym pokrzywdzonym mają problemy z jego identyfikacją, a co za tym idzie z podjęciem prawidłowej decyzji co do dalszego trybu postępowania. Celem usystematyzowania działań organów ścigania podejmowanych w przypadku ujawnienia przestępstwa handlu ludźmi, niezbędnym jest przestrzeganie algorytmu postępowania, który uwzględniając specyfikę tego rodzaju działań przestępczych i konieczność respektowania międzynarodowych standardów postępowania wobec pokrzywdzonych tym przestępstwem, określa tryb postępowania organów ścigania. Algorytm składa się z 2 części tj. z zasad ogólnych i z zasad postępowania z pokrzywdzonym/świadkiem przestępstwa handlu ludźmi, niebędącym obywatelem RP.

Krajowy Mechanizm Referencyjny

W 2016 roku podczas spotkania Grupy Roboczej międzyresortowego Zespołu ds. Zwalczania i Zapobiegania Handlowi Ludźmi (08.12.) powołano grupę ekspercką do opracowania zasad funkcjonowania Krajowego Mechanizmu Referencyjnego z udziałem przedstawicieli Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwa Rodziny Pracy i Polityki Społecznej, Komendy Głównej Policji, Komendy Głównej Straży Granicznej, Urzędu ds. Cudzoziemców, Prokuratury Krajowej, Państwowej Inspekcji Pracy, Ministerstwa Sprawiedliwości, organizacji prowadzących Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne – Fundacji La Strada i Stowarzyszenia Po-MOC oraz innych organizacji pozarządowych.

Prace nad tworzeniem Krajowego Mechanizmu Referencyjnego trwały do końca 2018 roku.

MSWiA podjęło współpracę z Radą Państw Morza Bałtyckiego w ramach projektu *Paving the Way for the Harmonized Operational Framework in the Baltic Sea Region (HOF-BSR)*, w celu wymiany doświadczeń w zakresie funkcjonowania i budowy Mechanizmu Referencyjnego. Podjęto decyzję aby prace nad Krajowym Mechanizmem Referencyjnym kontynuować w ramach nowego Krajowego Planu Działań, m.in. w związku z toczącymi się pracami legislacyjnymi i wejściem w życie zapisów RODO. Departament Analiz i Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji

oraz organy zaangażowane w ten proces, pracują nad stworzeniem efektywnego i kompleksowego rozwiązania m.in. poprzez usystematyzowanie zasad jego funkcjonowania, wzmocnienie kompetencji organów ścigania w zakresie identyfikacji ofiar handlu ludźmi, a także rozszerzenie instytucjonalnego zaplecza w kwestii profesjonalnego wspierania ofiar tego procederu (w tym ofiar małoletnich czy też ofiar pracy przymusowej).

III. Handel ludźmi w 2018 r.

3.1. Zestawienia statystyczne

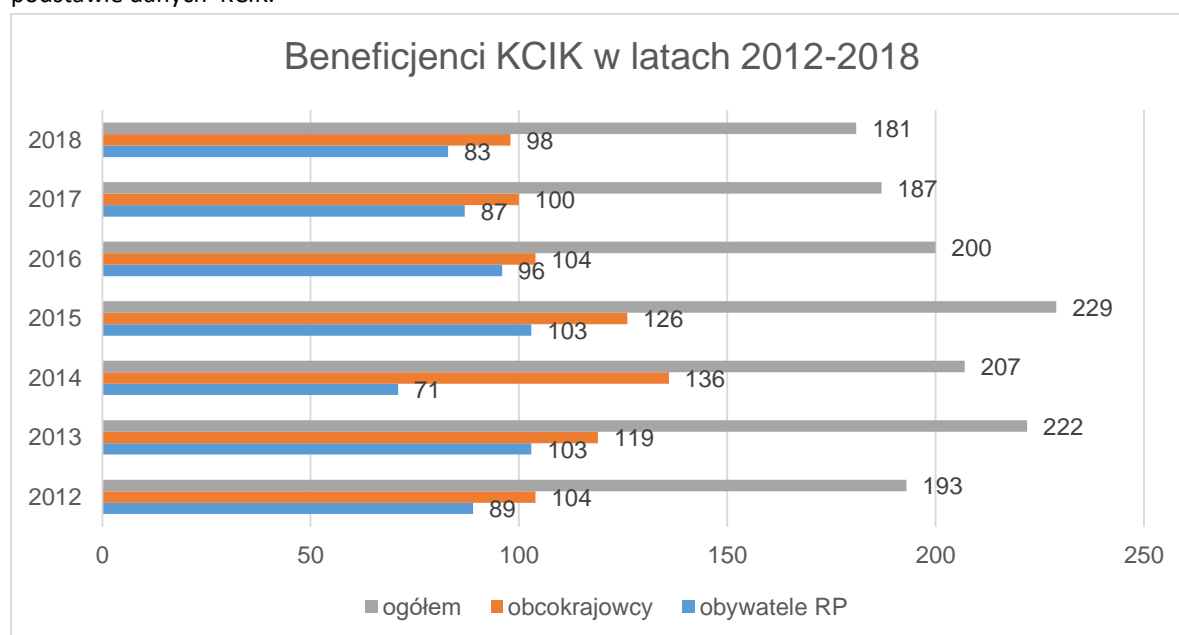
Mając na uwadze, że handel ludźmi jest przestępstwem niemal w całości zdominowanym przez zorganizowane grupy przestępcze często o charakterze międzynarodowym, postępowania karne w tego typu sprawach są bardzo czasochłonne i mogą być prowadzone nawet kilka lat, nim sprawcy skutecznie zostaną osądzeni prawomocnym wyrokiem. W związku z tym, chcąc właściwie ocenić aktualną skalę zjawiska, należy posługiwać się przede wszystkim informacjami gromadzonymi na początkowych etapach postępowań prowadzonych przez upoważnione do tego organy tj. prokuraturę, Policję i Straż Graniczną. Z uwagi jednak na różną metodologię gromadzenia danych przyjętą przez ww. podmioty, poniższe statystyki w celu zapewnienia przejrzystości zostały przedstawione odrębnie. Istotnym uzupełnieniem aktualnego obrazu zjawiska są również informacje pochodzące od organizacji pozarządowych współpracujących z organami ścigania i wymiarem sprawiedliwości w zakresie wspierania pokrzywdzonych tym przestępstwem. Ponadto, w rozdziale, uwzględniono dane Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla ofiar handlu ludźmi.

Podstawą prawną prowadzonych postępowań przeciwko przestępstwu handlu ludźmi jest zwłaszcza art. 189a §1 oraz art. 189a §2 kodeksu karnego.

Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla ofiar handlu ludźmi

Poniższa tabela przedstawia liczbę obywateli Polski, a także obywateli innych państw, którzy w latach 2012-2018 skorzystali ze wsparcia KCIK. W roku 2013 i 2015 zapewniono wsparcie największej liczbie osób, nie tylko beneficjentom ogółem, lecz także uwzględniając liczbę obywateli RP, którzy również byli beneficjentami KCIK.

Wykres 1. Liczba obywateli RP oraz beneficjentów KCIK ogółem w latach 2012- 2018. Opracowanie własne na podstawie danych KCIK.



Poniższa tabela przedstawia liczbę oraz pochodzenie ofiar handlu ludźmi, które otrzymały wsparcie od KCIK. Największą liczbę osób, które padły ofiarą handlu ludźmi, stanowili obywatele pochodzący z Polski i Ukrainy. Statystyki wskazują również, iż wśród ofiar handlu ludźmi znajdują się obywatele innych państw np: Wietnamu, Tadżykistanu, Filipin, Białorusi, Bułgarii etc.

Tabela 1. Kraj pochodzenia i liczba ofiar, którzy uzyskali pomoc ze strony KCIK. Opracowanie własne na podstawie danych KCIK.

Kraj pochodzenia i liczba ofiar	
Białoruś - 3	Mongolia -1
Birma - 1	Polska - 83
Bułgaria - 3	Rumunia - 6
Filipiny -18	Sri Lanka - 1
Gambia - 1	Syria - 1
Gwinea - 1	Tanzania -2
Indonezja – 1	Ukraina - 48

Kamerun - 3	Wenezuela - 1
Kongo - 1	Wietnam - 4
Mołdawia - 2	RAZEM: 181

Wśród małoletnich beneficjentów KCIK, w 2018 roku odnotowano:

- 6 obywateli Polski,
- 2 obywateli Rumunii,
- 2 obywateli Wietnamu,
- 1 obywatel Kamerunu,
- 2 obywateli Ukrainy.

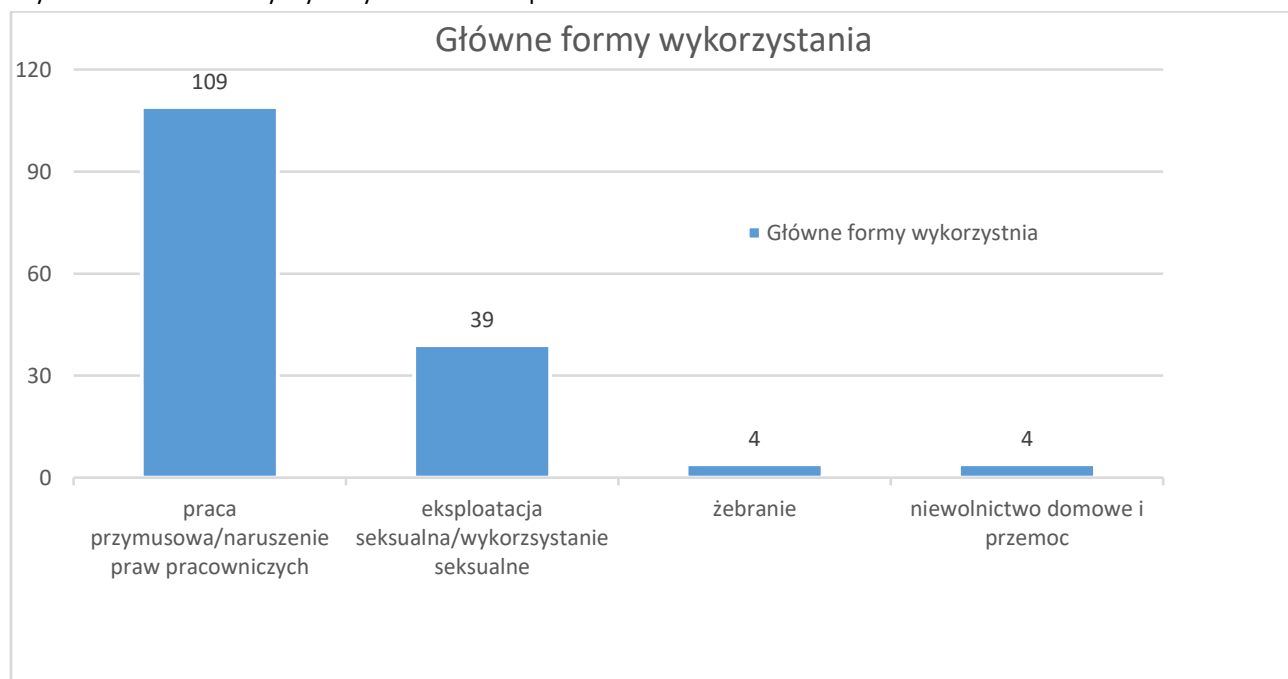
7 małoletnich nie doświadczyło wykorzystania w przestępstwie handlu ludźmi (pozostający pod opieką rodziców; 7 płci żeńskiej, 6 płci męskiej):

- 1 osoba małoletnia była świadkiem przestępstwa,
- 1 osoba małoletnia była zmuszana do żebrania,
- 2 osoby były wykorzystywane seksualnie,
- 1 osoba była zmuszana do popełniania przestępstw,
- 1 osoba wykorzystywana do pracy przymusowej.

Głównymi formami wykorzystania są: praca przymusowa, eksploatacja seksualna, łamanie pracowniczych, żebranie, przemoc.

Na przestrzeni kilku lat obserwujemy rosnącą liczbę osób, które zostały wykorzystane do pracy przymusowej, drugą dosyć liczną liczbę stanowią osoby wykorzystywane seksualnie. Tendencja wzrostowa wykorzystania osób do pracy przymusowej jest spowodowana tym, że praca przymusowa stała się bardziej opłacalna niż prostytucja. Poniższy wykres doskonale obrazuje główne formy wykorzystania ze szczególnym uwzględnieniem m.in. pracy przymusowej i wykorzystania seksualnego.

Wykres 2. Główne formy wykorzystania osób w procederze handlu ludźmi w 2018 roku.



Opracowanie własne na podstawie danych KCIK.

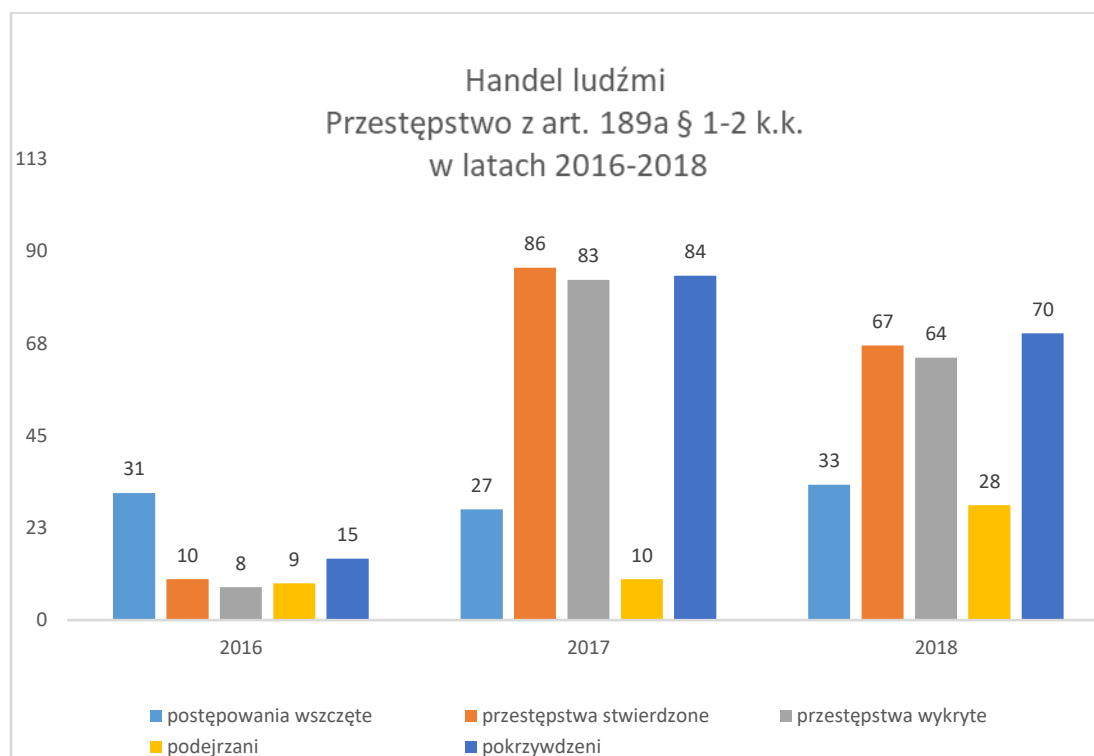
W 2018 roku ofiary handlu ludźmi były najczęściej wykorzystywane do pracy przymusowej oraz eksploatacji seksualnej, w znacznie mniejszej skali były zmuszane do żebrania, niewolnictwa domowego i przemocy czy w innych pojedynczych przypadkach zmuszane do małżeństwa, czy też popełnienia przestępstwa.

Policja

Policja jako organ ścigania podejmujący wszelkie starania aby wykrywać i ścigać sprawców poprzez prowadzenie dochodzeń i śledztw. Zintensyfikowane działania Komendy Głównej Policji zaowocowały w 2018 roku: wszczęciem 33 postępowań dotyczących handlu ludźmi, stwierdzeniem 67 przestępstw, wykryciem 64, podejrzanymi było 28 osób, zaś pokrzywdzonych zostało 70 osób.

Poniższy wykres obrazuje liczbę postępowań wszczętych, stwierdzonych, wykrytych, a także podejrzanych i pokrzywdzonych w procesie handlu ludźmi jako przestępstwo z art. 189a § 1-2 k.k. w latach 2016-2018. W 2017 roku widoczny był znaczny wzrost przestępstw stwierdzonych i wykrytych, a także wzrost liczby pokrzywdzonych w stosunku do roku 2016. W 2018 roku liczba przestępstw stwierdzonych, wykrytych oraz pokrzywdzonych utrzymywała się na mniej więcej podobnym poziomie, jednak w stosunku do roku 2017, nieznacznie spadła. Liczba postępowań wszczętych w 2018 roku była nieco wyższa niż w roku poprzednim, zaś znaczący wzrost widać jeżeli mowa o podejrzanych w związku z popełnieniem przestępstwa z art. 189a § 1-2 k.k.

Wykres 3. Handel ludźmi. Przepięstwo z art. 189a § 1-2 kk w latach 2016-2018.



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Głównej Policji.

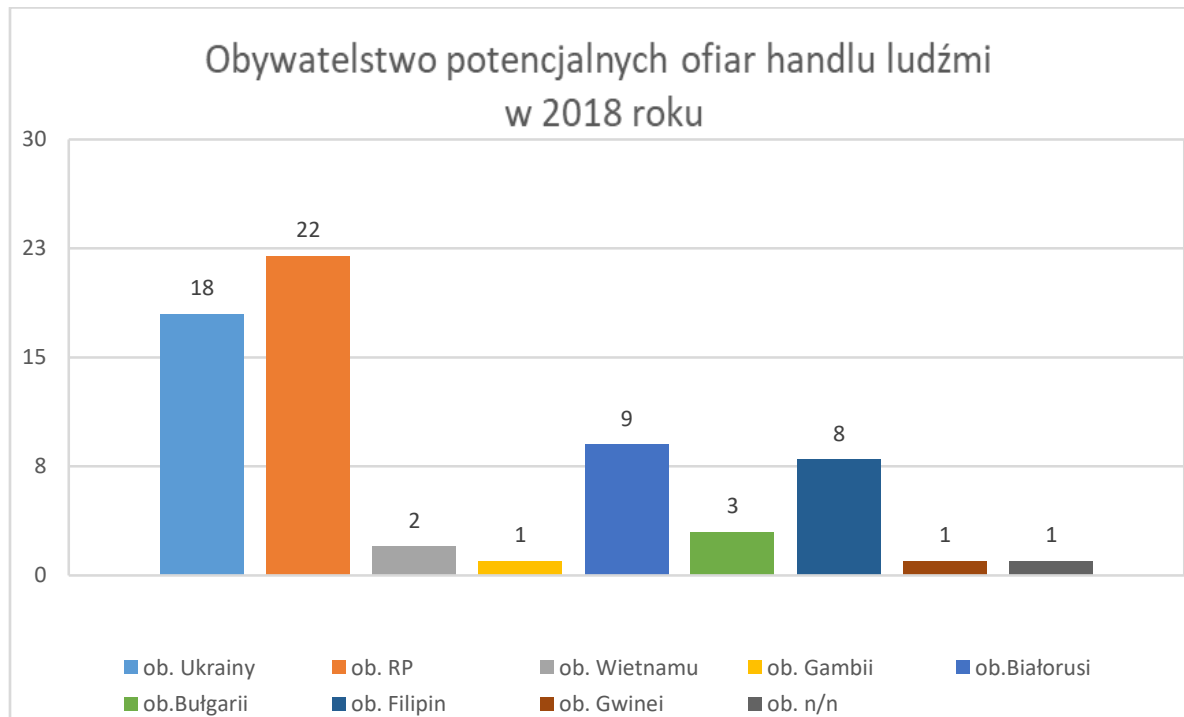
Straż Graniczna

Straż Graniczna jako kolejny organ ścigania w 2017 roku zidentyfikowała 43 potencjalne ofiary handlu ludźmi, zaś w 2018 roku zidentyfikowała 65 potencjalnych ofiar, co stanowi wzrost o 51% w stosunku do roku 2017.

W 2018 roku do pracy przymusowej zostało zmuszonych 49 osób (12 obywateli Polski, 18 obywateli Ukrainy, 9 obywateli Białorusi, 8 obywateli Filipin oraz 2 obywateli Wietnamu). Do prostytucji zostało zmuszonych 5 kobiet (3 obywatelki Bułgarii, 1 obywatelka Polski oraz 1 osoba n/n). Do niewolnictwa domowego zostały zmuszone 2 kobiety (1 obywatelka Gambii oraz 1 obywatelka Gwinei). 7 kobiet oraz 1 mężczyzna z Polski zawarło fikcyjne małżeństwa. Zidentyfikowano również sprzedaż dziecka (niemowlaka).

Dla celów porównawczych, w roku 2017 do pracy przymusowej zostało zmuszonych 38 osób (30 obywateli Ukrainy, 4 obywateli Wietnamu, 2 obywateli Białorusi i 2 obywateli Polski). Do prostytucji zostały zmuszone 4 kobiety (3 obywatelki Polski i 1 obywatelka Nigerii). Do niewolnictwa domowego została zmuszona kobieta wraz ze swoim synem (obywatele Arabii Saudyjskiej).

Wykres 4. Obywatelstwo potencjalnych ofiar handlu ludźmi w 2018 roku.



Wykres 4. Obywatelstwo potencjalnych ofiar handlu ludźmi w 2018 roku. Opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Głównej Straży Granicznej.

W roku 2018 wszczęto 5 nowych śledztw (2 z obszaru pracy przymusowej, 2 z obszaru wyzysku do prostytucji, 1 w związku z inną formą wyzysku- niewolnictwo domowe). Ponadto, w jednym ze śledztw (wszczętym w roku 2017), dotyczącym organizowania nielegalnej migracji (art. 264 § 3 kk), analizowany jest wątek sprzedaży dziecka (niemowlaka) do RFN przez ustaloną ob. RP. Z kolei, w innym śledztwie, dotyczącym organizowania nielegalnej migracji, także wszczętym w roku 2017, rozpoznawany jest wątek handlu ludźmi z obszaru zawierania fikcyjnych małżeństw, których jedną ze stron są obywatel Polski.

W toku prowadzonych w roku 2018 śledztw ustalono 2 podejrzanych, tj. 1 obywatela Arabii Saudyjskiej (mężczyzna, lat 45)- śledztwo Nadwiślańskiego OSG dot. wyzysku obywatela Syrii (zidentyfikowanej w roku 2017) oraz 1 obywatela Polski (mężczyzna 42 lata)- śledztwo Morskiego OSG dot. wyzysku obywatela Polski, Ukrainy i Białorusi do pracy przymusowej w sektorze budowlanym w Polsce i Szwecji.

W toku w/w postępowania, dwóm osobom (kobietom w wieku 40 i 61 lat) przedstawiono zarzuty z art. 299 § 1 kk (pranie brudnych pieniędzy).

Nie wszczęto żadnej sprawy we współdziałaniu z Państwową Inspekcją Pracy.

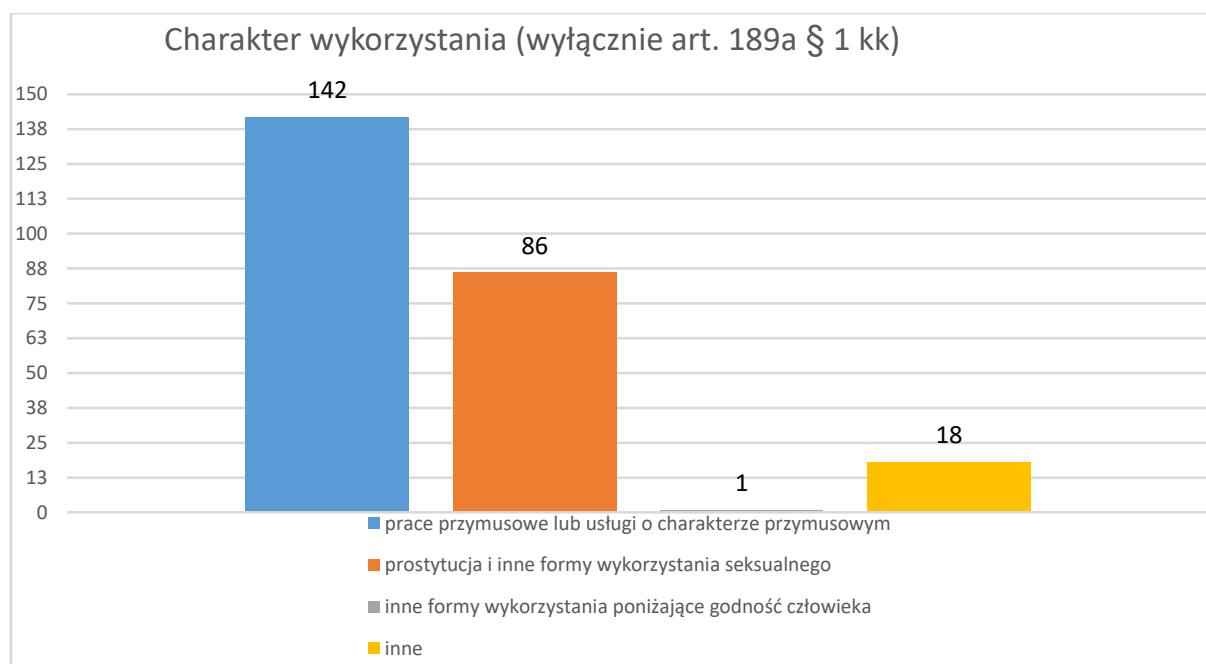
Dane Straży Granicznej za 2018 r. pokazują, iż w Polsce występuje handel ludźmi przede wszystkim w kategorii pracy przymusowej, a także odnotowuje się przypadki osób zmuszanych do prostytucji oraz niewolnictwa domowego.

Prokuratura

W przypadku Prokuratury Krajowej w 2018 roku zostało zarejestrowanych łącznie 79 spraw dot. przestępstwa art. 189§ 1-2 kk (art. 189a§ 1 kk – 107 spraw, art. 189a § 2 kk – 28 spraw), zaś w 2017 roku 135 spraw dot. przestępstwa art. 189§ 1-2 kk (art. 189a§ 1 kk – 107 spraw, art. 189a § 2 kk – 28 spraw). W 2016 r. prokuratura zarejestrowała 49 postępowań przygotowawczych wszczętych z art. 189a § 1 i 2 kk, co stanowi wzrost o 61% w stosunku do roku 2018, natomiast w stosunku do 2017 roku był to wzrost o 175%. Powyższe statystyki z Prokuratury Krajowej za 3 lata wykazują tendencje wzrostową zarejestrowanych w Polsce spraw dot. przestępstwa art. 189§ 1-2 kk.

Charakter wykorzystania w związku z łamaniem art. 189 § 1k.k. w 2018 roku pokazuje, iż najczęstsza formą wykorzystania osób była prostytucja i praca przymusowa.

Wykres 5. Charakter wykorzystania (wyłącznie art. 189a§ 1k.k.) w 2018 roku.

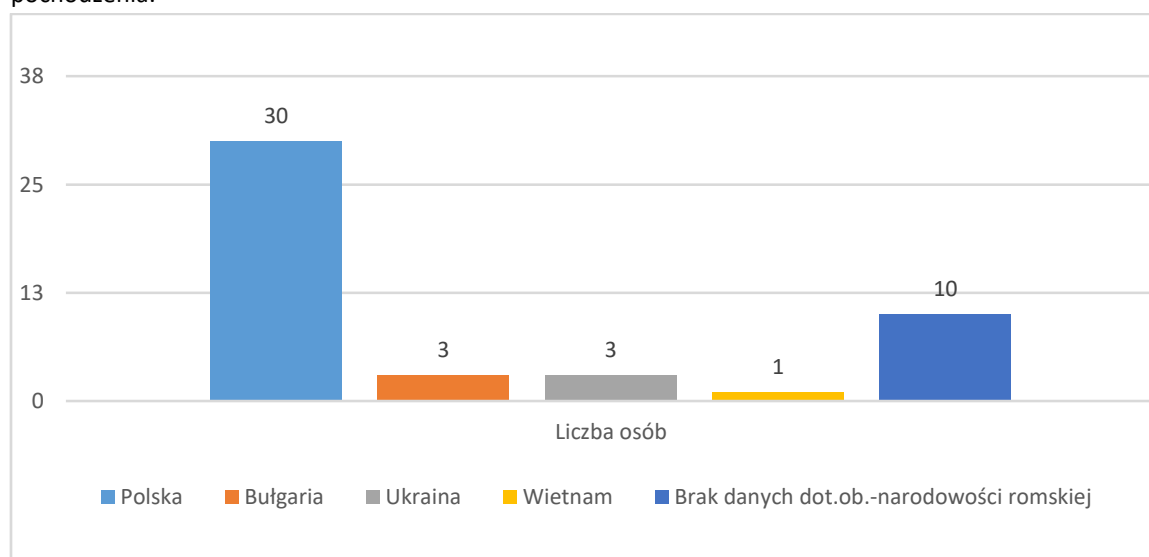


Opracowanie własne na podstawie danych Prokuratury Krajowej.

Powołując się na dane z Prokuratury Krajowej w 2018 roku 142 osoby zostały wykorzystane do pracy przymusowej, podczas gdy w 2017 roku tylko 34 osoby zostały wykorzystane do prac przymusowych lub usług o charakterze przymusowym, co stanowi wzrost o 317% do roku 2018 r. W 2018 roku 86 osób zostało wykorzystanych seksualnie, zaś w 2017 roku wykorzystano 46 osób, co stanowi wzrost o 75% w stosunku do roku 2017.

Poniższy wykres przedstawia dane osób według obywatelstwa oskarżone w procedurze handlu ludźmi w 2018 roku, gdzie najliczniejszą grupę oskarżonych osób stanowią obywatele polscy.

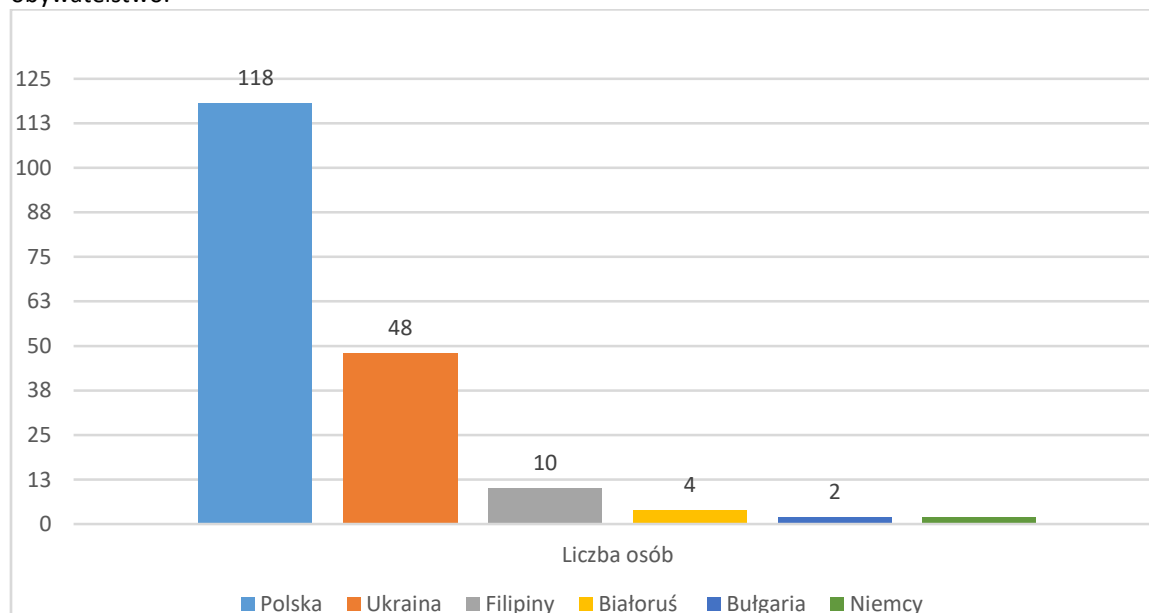
Wykres 6. Dane liczbowe osób oskarżonych w procederze handlu ludźmi w 2018 roku z podziałem na kraj pochodzenia.



Opracowanie własne na podstawie danych z Prokuratury Krajowej.

Zgodnie z danymi przekazanymi przez Prokuraturę Krajową, w 2018 roku, w sumie zostało oskarżonych 47 osób (w tym 30 obywateli Polski, 3 obywateli Bułgarii, 1 obywatel Wietnamu, 3 obywateli Ukrainy oraz 10 osób narodowości romskiej), w 2017 liczba ta wynosiła również 47 osób.

Wykres 7. Dane liczbowe osób pokrzywdzonych w procederze handlu ludźmi w 2018 roku z podziałem na obywatelstwo.



Opracowanie własne na podstawie danych z Prokuratury Krajowej

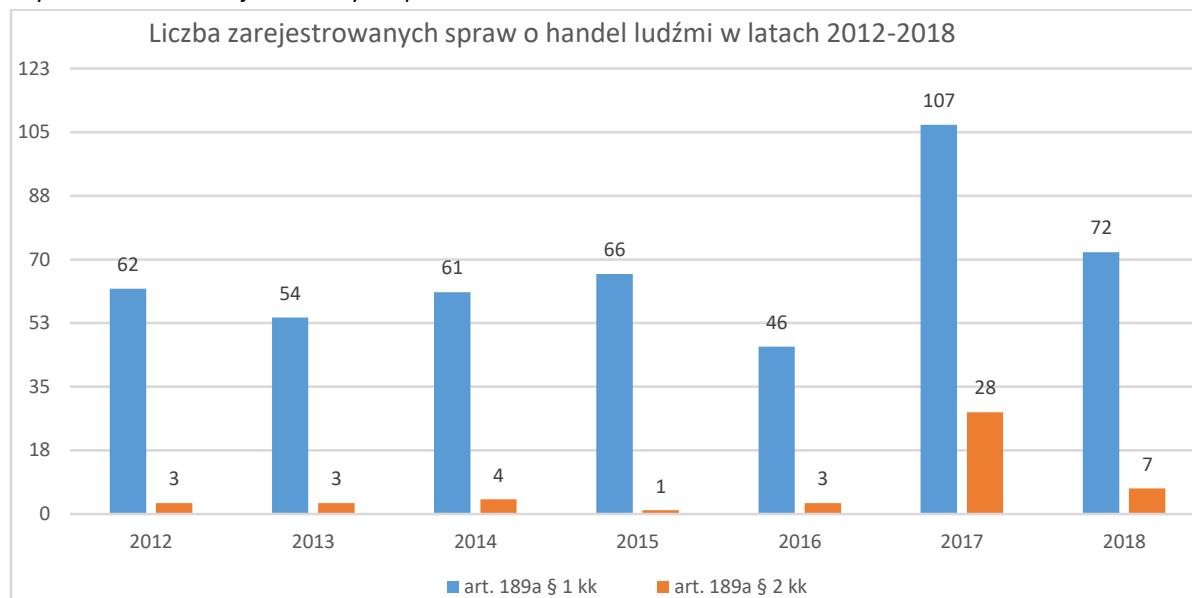
Zgodnie z danymi Prokuratury Krajowej w 2018 roku pokrzywdzonych w procederze handlu ludźmi zostało 197 osób, w tym 79 cudzoziemców (w 2017 – 453, w tym 241 cudzoziemców).

Ilość zakończonych postępowań przygotowawczych w 2018 roku wynosiła: 23 aktów oskarżenia (w 2017 – 17), 13 postanowień o zawieszeniu śledztwa (w 2017 – 13), 34 postanowień o umorzeniu śledztwa (w 2017 – 28).

W 2018 roku wśród ofiar pokrzywdzonych handlem ludźmi odnotowano 25 małoletnich, zaś w 2017 roku 30.

Poniższy wykres obrazuje liczbę zarejestrowanych spraw o handel ludźmi w latach 2012-2018, gdzie ogromną przewagę stanowią sprawy o handel ludźmi z art. 189a § 1k.k.

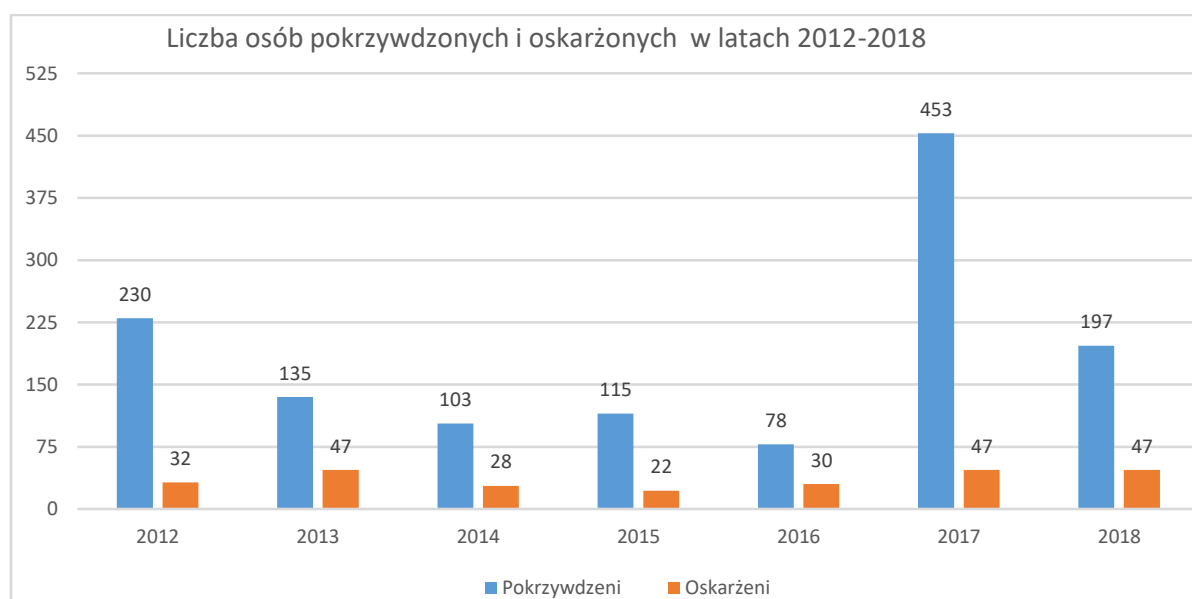
Wykres 8. Liczba zarejestrowanych spraw o handel ludźmi w latach 2012-2018.



Opracowanie własne na podstawie danych z Prokuratury Krajowej.

Poniższy wykres przedstawia liczbę osób pokrzywdzonych w procederze handlu ludźmi na przestrzeni lat 2012-2018. W 2017 r. zarejestrowano najwięcej osób pokrzywdzonych w związku z handlem ludźmi. W porównaniu z rokiem poprzednim, nastąpił spadek liczby osób pokrzywdzonych. W przypadku danych dotyczących oskarżeń osób związanych z handlem ludźmi w latach 2017 -2018 liczba ta utrzymywała się na niezmiennym poziomie – 47.

Wykres 9. Liczba osób pokrzywdzonych i oskarżonych w latach 2012-2018.



Opracowanie własne na podstawie danych z Prokuratury Krajowej.

3.2. Praca przymusowa jako rosnąca formy wykorzystania w procederze handlu ludźmi

Praca przymusowa

Od 2018 r. MSWiA bierze udział w pracach Zespołu do spraw Zrównoważonego Rozwoju i Społecznej Odpowiedzialności przy Ministrze Inwestycji i Rozwoju. W jego skład wchodzi interdyscyplinarna Grupa robocza do spraw relacji z osobami świadczącymi pracę w obszarze opracowania praktycznych narzędzi dla przedsiębiorstw, które stanowiąby dla nich wsparcie w zapobieganiu, wykrywaniu oraz zwalczaniu pracy przymusowej w łańcuchach dostaw o których mówią Wytoczne ONZ dot. biznesu i praw człowieka. Grupa koncentruje się na wypracowaniu poradnika dla przedsiębiorców z zestawem rekomendowanych rozwiązań do zastosowania w ramach współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami a agencjami pracy tymczasowej czy agencjami pośrednictwa pracy. Grupa zidentyfikowała brak dostatecznej świadomości w tym obszarze, narzędzi i instrumentów, które pozwalałyby przedsiębiorcom w sposób efektywny monitorować politykę zatrudniania i zapobiegania sytuacjom wystąpienia pracy przymusowej. Omawiana Grupa robocza do spraw relacji z osobami świadczącymi pracę, zajmując się zagadnieniami pracy przymusowej jako jednej z form handlu ludźmi, wypracowuje rekomendacje dotyczące zmian legislacyjnych w zakresie pracy przymusowej i narzędzia dla przedsiębiorstw w zakresie zarządzania ryzykiem pracy przymusowej. Obecnie przyjęła do prac dwa alternatywne rozwiązania:

- 1) Doprecyzowanie i zdefiniowanie pracy przymusowej w ramach istniejącego już przepisu dotyczącego handlu ludźmi w art. 115 § 22 kodeksu karnego,
- 2) Wprowadzenie do kodeksu karnego nowego przestępstwa pracy przymusowej.

Projekt konkretnych propozycji zmian przepisów prawa, wraz z uzasadnieniem przemawiającym za wyborem każdej z opcji, zostaną zarekomendowane jako punkt wyjścia do dalszych prac odpowiedniej komisji legislacyjnej.

W 2018 r. MSWiA przeprowadziło zamówienie publiczne na wydruk materiałów informacyjnych nt. handlu ludźmi oraz pracy przymusowej. Zgodnie z założeniem wydrukowano 5 tys. broszury informacyjnej dla młodzieży w formie komiksu, 5 tys. sztuk kalendarza na 2019 zawierającego informacje o przestępstwie oraz łącznie 10 tys. sztuk dwóch plakatów. Materiały te są na bieżąco rozsyłane do każdego województwa zgodnie ze zgłaszanym zapotrzebowaniem. Plany wydruku materiałów informacyjnych zostały także wpisane do planu zamówień na 2019 r.

Celem podnoszenia świadomości o handlu ludźmi MSWiA przedłużyło o kolejny rok domenę internetową www.handelludzmi.eu. Portal ten zawiera informacje o zjawisku handlu ludźmi i jego przeciwdziałaniu, a także raporty przedstawiające sytuację w Polsce i na świecie. Na stronie umieszczane są multimedia, baza wiedzy, przepisy prawne, a także struktura instytucjonalna, dzięki której można zapoznać się z zadaniami poszczególnych instytucji zwalczających przestępstwo.

Ponadto, w 2018 r. MSWiA wzięło udział w trzech edycjach projektu prowadzonego we współpracy z Ambasadą Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej, polską Policją, Strażą Graniczną, Fundacją La Strada, Armią Zbawienia oraz przy wsparciu urzędów miast, w których odbyła się kampania, tj. Radom, Toruń oraz Włocławek. Kampania polegała na zorganizowaniu pogadanek

w czerwonym, dwupiętrowym autobusie londyńskim, a jej celem było podnoszenie świadomości społecznej oraz ochrona potencjalnych ofiar przed różnymi formami wykorzystywania składającymi się na współczesne niewolnictwo - handel ludźmi. Jest to zagrożenie, które może pojawić się zarówno w Polsce jak i w sytuacjach, gdy ktoś decyduje się na wyjazd do innego kraju, np. w poszukiwaniu zatrudnienia. W ramach akcji zorganizowane zostały także warsztaty dla pracowników służb, które zajmują się pomocą osobom szczególnie narażonym na wymienione wyżej zagrożenia (pracownicy urzędu pracy, pomocy społecznej, itp.).

MSWiA zorganizowało także liczne spotkania podnoszące świadomość o przestępstwie handlu ludźmi. W tym kontekście należy wspomnieć m.in. szkolenia dla pracowników konsularnych przygotowujących się do wyjazdu na placówkę dyplomatyczną. Na szkoleniach tych osoby zapoznawane są z informacją czym jest handel ludźmi oraz jak postępować w przypadku kontaktu z potencjalną ofiarą. Innym wydarzeniem wartym wskazania jest dwudniowe spotkanie zorganizowane dla koordynatorów wojewódzkich i dyrektorów urzędów wojewódzkich zajmujących się w ramach obowiązków służbowych przeciwdziałaniem handlowi ludźmi. Podczas spotkania przypomniano zadania oraz obowiązki, jakie ciążyą na urzędach wojewódzkich, jeżeli chodzi o pomoc ofiarom handlu ludźmi oraz przeciwdziałanie przestępstwu w regionie.

IV. Podsumowanie

Zjawisko handlu ludźmi w Polsce obserwuje się od lat dziewięćdziesiątych. Specyfika działania służb zmienia się tak, jak zmieniają się metody postępowania sprawców. Należy wskazać, że bardzo dynamiczny rozwój nowych technologii sprawił, że to Internet coraz częściej staje się miejscem, gdzie werbuje się osoby do wyjazdu za granicę. W związku z tym walka z danym przestępstwem przenosi się również do sieci - dotyczy to zarówno działań operacyjno-śledczych, jak i prewencyjnych.

Pomimo zmian w zakresie metod jakich używają przestępcy zajmujący się handlem ludźmi, nie zmienia się jedno: na działania handlarzy narażeni są wszyscy, bez względu na wiek, płeć czy wykształcenie.

Konsekwencje, które ponoszą ofiary, mają negatywny wpływ na ich kondycję psychiczną, emocjonalną i społeczną. Zdarza się, że tracą one również zdrowie fizyczne. Latami zmagają się z depresją, lękami, utratą poczucia sprawczości, a także obawą przed wtórną wiktyimizacją.

Przez lata głównymi ofiarami handlarzy w Polsce były kobiety, które wykorzystywano w seksbiznesie. Od pewnego czasu obserwujemy jednak zmianę trendu: wraz z coraz większym zapotrzebowaniem na tanią siłę roboczą, rośnie odsetek mężczyzn przymuszanych do pracy. Zmienia się charakter eksploatacji ofiar, a zatem i proporcje między płciami wśród poszkodowanych. Zwiększa się także odsetek Polaków, będących ofiarami handlarzy zagranicą, w tym przede wszystkim w Wielkiej Brytanii, Holandii.

Przez lata polskie władze i służby dołożyły wielu starań w zwalczaniu handlu ludźmi w Polsce. Dowodem na to może być fakt, że po raz kolejny Polska została zakwalifikowana do pierwszej kategorii państw walczących z handlem ludźmi w publikowanym corocznie przez Departament Stanu

USA raporcie *Trafficking in Persons* (edycja 2017). Na całym świecie raport jest wykorzystywany przez organizacje międzynarodowe, rządy i organizacje pozarządowe, również jako narzędzie analityczne do oceny obszarów, wymagających największego zaangażowania. Pierwsza kategoria obejmuje państwa, których rządy w pełni stosują się do minimalnych standardów zgodnych z TVPA (The Trafficking Victims Protection Act, które odpowiadają zapisom Protokołu z Palermo⁴). Autorzy raportu zwrócili uwagę na ciągłe starania Polski, zmierzające do poprawy skuteczności organów ścigania, oraz utrzymanie wysiłków, mających na celu zapewnienie skutecznej ochrony i kompleksowego wsparcia ofiarom handlu ludźmi.

Obserwacje Grupy Ekspertów Rady Europy do Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi (GRETA), pokrywają się z wnioskami płynącymi z niniejszego raportu. W 2018 roku przyjęto rekomendacje GRETA dla Polski. Uważa się, że mimo dotychczasowych wysiłków, ujawnione przypadki handlu ludźmi stanowią zaledwie niewielką część zjawiska. Większość ofiar nie zostaje zidentyfikowana, a sprawców – ukarana, na co wpływ ma szereg czynników, w tym m.in. trudności z udowodnieniem takiego przestępstwa zwłaszcza w przypadku, w którym ofiara nie chce współpracować z organami ścigania. Dzieje się tak, ponieważ poszkodowani – gdy już uda im się wyrwać z rąk przestępców – często nie chcą przedłużać swojego cierpienia, marzą jedynie o zapomnieniu i powrocie do bezpiecznego życia. Boją się, że współpraca z Policją lub Prokuraturą może wydłużyć proces powracania do normalności. Niektóre z niezidentyfikowanych ofiar nie mają nawet świadomości, w jakiej sytuacji się znalazły – nie potrafiąc jej nazwać, nie umieją prosić o adekwatną pomoc. Czasem też obserwuje się występowanie wariacji na temat tzw. syndromu sztokholmskiego, a więc uzależnienia ofiary od oprawcy i niechęci do ukarania go.

Aby zapewnić skuteczność działań, koncentracja na edukacji wielowymiarowej i wielokierunkowej grup ryzyka, tj. osób mogących wejść w kontakt z ofiarą, ale i przedstawicieli organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości wydaje się niezbędnym ruchem. Oprócz edukacji, bardzo ważnym elementem w przeciwdziałaniu handlowi ludźmi jest współpraca różnych podmiotów (począwszy od instytucji publicznych, służb, Kościoła, po organizacje pozarządowe), zarówno na poziomie krajowym jak i międzynarodowym. Warto również śledzić najnowsze rozwiązania IT na świecie, które z uwagi na fakt, iż to Internet/*social media* są platformą coraz częściej wykorzystywaną przez sprawców handlu ludźmi, mogą pomóc w walce z tym procederem.

⁴ Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 15 listopada 2000 r. (Dz. U. z dnia 31 stycznia 2005 r.).

Bibliografia

Sprawozdanie końcowe z wykonania zadania publicznego Prowadzenie Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla ofiar handlu ludźmi w okresie od 1 stycznia 2018 r. do 31 grudnia 2018 r., przygotowane przez Fundację La Strada i Stowarzyszenie PoMOC.

Sprawozdanie Straży Granicznej z działalności z obszaru zwalczania i zapobiegania handlu ludźmi za rok 2018, przygotowane w Zarządzie Operacyjno-Śledczym Komendy Głównej Straży Granicznej.

Sprawozdanie z wykonania *Krajowego Planu Działania przeciwko Handlowi ludźmi na lata 2016-2018*, przygotowane przez Wydział ds. Europejskiej Sieci Migracyjnej i Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi.

Sprawozdanie z koordynacji postępowań, których przedmiotem jest handel ludźmi, za 2018 rok, opracowane w Departamencie ds. Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Krajowej.

Wnioskowane informacje z zakresu realizacji przez komórki dw. z handlem ludźmi jednostek organizacyjnych Policji na potrzeby przygotowywanego w DAiPM MSWiA sprawozdania z wykonania *Krajowego Planu Działań przeciwko Handlowi Ludźmi na lata 2016-2018 w 2018 r.*, opracowane w Wydziale do walki z Handlem Ludźmi Biura Kryminalnego Komendy Głównej Policji.

Raport *Trafficking in Persons 2018* przygotowane przez Departament Stanu USA.

Raport *Handel ludźmi w Polsce za rok 2017*, przygotowany przez DAiPM MSWiA.

Dane statystyczne Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Dane statystyczne Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

Dane Statystyczne z raportów Służby Więziennej.

Konwencja Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi z dnia 16 maja 2005 roku (Dz. U. z2009r. Nr 20, poz. 107) <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20090200107>.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar, http://www.kcik.pl/doc/dyrektywa_2011_36_ue.pdf.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012r. ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw, Protokołu o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniająca Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne NZ, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0029>.

Protokół przeciwko przemytowi migrantów drogą lądową, morską i powietrzną uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dn.15 listopada 2000r, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20050180162>.

Konwencja w sprawie zwalczania handlu ludźmi i eksploatacji prostytucji, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19520410278>.

Konwencja Nr 182 przyjęta w Genewie dnia 17 czerwca 1999 roku Międzynarodowej Organizacji Pracy dotycząca zakazu i natychmiastowych działań na rzecz najgorszych form pracy dzieci, <http://dziennikustaw.gov.pl/du/2004/s/139/1474>.

Konwencja Nr 105 o zniesieniu pracy przymusowej, przyjęta w Genewie dnia 25 czerwca 1957 roku przez Konferencję Ogólną Międzynarodowej Organizacji Pracy, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19590390240>.

Krajowy Plan Działania (KPD) na rzecz wdrażania Wytycznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka na lata 2017-2020, http://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/prawa_czlowieka/krajowy_plan_dzialania_kpd_na_rzecz_wdrazania_wytycznych_onz_dotyczaczych_biznesu_i_praw_czlowieka_na_lata_2017_2020;jsessionid=95BFCB84B34330B6A14A79A1C874B35B.cmsap1p.

Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20130001650>.

Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20040640593>.

Ustawa z dnia 15 czerwca 2012 r. o skutkach powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom przebywającym wbrew przepisom na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20120000769>.

Ustawa z dnia 28 października 2002 r. o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20021971661>.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970880553>.

Europejska Karta Społeczna, <https://www.mpips.gov.pl/gfx/mpips/userfiles/File/Spoleczne%20Prawa%20Czlowieka/EKS/Europejska%20Karta%20Spoleczna%20-%20tekst.pdf>.

Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, <https://www.mpips.gov.pl/gfx/mpips/userfiles/File/Spoeczne%20Prawa%20Czlowieka/Pakt/Pakt%20PL%20EN.pdf>.

Konwencja o prawach dziecka, <https://brpd.gov.pl/konwencja-o-prawach-dziecka>.

Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20120001169>.

Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19930610284>.

International Journal of Humanities and Social Science Invention (IJHSSI), *Human Trafficking in Vietnam: A Review of Patterns and Legal Framework, April 2015, by Associate Professor Thanh Van Trinh of the People's Police University, Vietnam*, (II. The Current Patterns of Human Trafficking in Vietnam - 1. The situation of trafficking persons).

Country Policy and Information Note Vietnam: Victims of trafficking, Version 2.0, November 2016, https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/571076/CPIN_-_Vietnam_-_Trafficking_-_v2.0_November_2016_.pdf.

Article 119. Trafficking in humans 1. Those who traffic in humans shall be sentenced to between two and seven years of imprisonment. 2. Committing the crime in any of the following circumstances, offenders shall be sentenced to between five and twenty years of imprisonment: a/ For prostitution purposes; b/ In an organized manner; c/ In a professional manner; d/ For taking victims' bodily organs; e/ For bringing abroad; f/ Trafficking in more than one person; g/ Committing the crime more than once. 3. Offenders may be imposed a fine of between five million and fifty million dong, subject to probation or residence ban for one to five years. The National Assembly, 'Socialist Republic of Vietnam, Amending and Supplementing a Number of Articles of the Penal Code (No. 37/2009/QH12), Pursuant to the 1992 Constitution of the Socialist Republic of Vietnam', 19 June 2009, http://www.unodc.org/res/cld/document/penal-code/amendmentact.html/2014_update_on_Penal_Code.pdf.

VietnamPlus, *Vietnam's Day Against Trafficking in Persons observed*, 30 July 2016, <http://en.vietnamplus.vn/vietnams-day-against-trafficking-in-persons-observed/96919.vnp>, Trafficking in Persons Report, Department of State of USA, June 2016.

IRIN News, *Vietnam wakes up to its human trafficking problem*, 2 September 2016, <https://www.irinnews.org/news/2016/09/02/vietnam-wakes-its-human-trafficking-problem>.

IOM Vietnam Migration Profile 2016.

Aleksandra Gruszczyńska, Michał Kokot, *Handlowy cios w Chiny. 12 państw podpisało umowę transpacyjczną*" 4 lutego 2016 r. : <http://wyborcza.pl/1,155290,19579613,handlowy-cios-w-chiny-12-panstw-podpisalo-umowe-transpacyjczna.html>.

Trading Economics, <https://tradingeconomics.com/vietnam/rating>.

Go ASEAN, http://www.goasean.gov.pl/files/?id_plik=15.

Migration Policy Institute, Elijah Alperin i Jeanne Batalova, *Vietnamese Immigrants in the United States*, 13 września 2018.

CIA World Factbook.

From Humanitarian to Economic, Karl Miller dla Migration Policy Institute, *The Changing Face of Vietnamese Migration*, 29 kwietnia 2015 r.

Asian Migrant Centre, <https://www.asianmigrantcentre.org/vietnam>.

Improving the quality of dispatching Vietnamese labourers working abroad (<http://www.molisa.gov.vn/en>).

Do sporządzenia raportu wykorzystano również informacje dostępne m.in. na portalach internetowych: www.handelludzmi.eu na stronie KCIK www.kcik.pl, Fundacji La Strada www.strada.org.pl, Stowarzyszenia Po-MOC www.po-moc.pl oraz Europolu www.europol.europa.eu oraz w publikacjach wymienionych instytucji i organizacji.

Warszawa 2019

Materiał opracowano w Wydziale ds. Europejskiej Sieci Migracyjnej i Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi w Departamencie Analiz i Polityki Migracyjnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji